

FRED ROBERT CRUMB TV TOYS

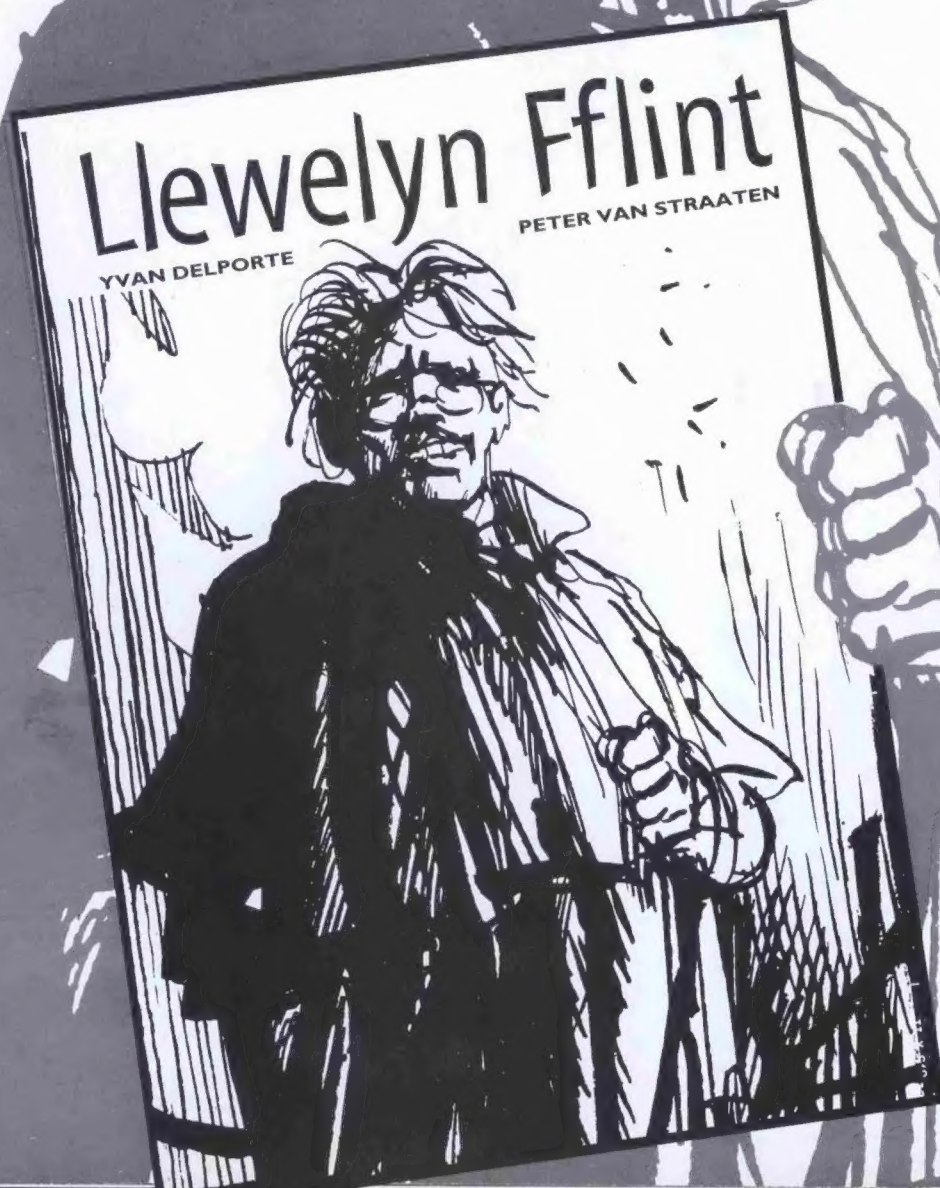
307 - JAARGANG 30 NUMMER 10 - 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD - VERSCHIJNT 10x PER JAAR

Llewelyn Fflint

COMPLEET!

f 14,95
Bfr. 299

UITGEVERIJ
STRIPSTIFT

Eindelijk verkrijgbaar bij de betere stripwinkel!

Redactie

Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden

Olav Beemer, Ben Bits, Ruud Booms, Pieter van Cleef,
Amalia Deekman, Fred, Michiel Kroder, Bert van der Meij,
Jeroen Mirck, Michel Nadorp, Pieter van Oudheusden,
Stefan Rutten, Guido Saladillo, Jan-Willem Swane,
Wilco Tuinenburg, Rudy Vrooman, Meerten Welleman,
Rogier van Winden

Koeriersdiensten

Willem Hulleman

Redactie-adres

Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
E-mail: Stripschrift@compuserve.com
WWW: <http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift>

Uitgever

Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen

Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs f65,00 / Bfr.1300
Leden van Het Stripschap f2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
Belgie: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggings alléén schriftelijk en uiterlijk twee
maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht

Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van
artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na
schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties

Voor de opgave van advertenties en het opvragen van
de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-524 55 12, telefax: 020-622 14 21

Druk

Drukpartners, Amsterdam

Distributie

Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag

Fred

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Goede titels zijn belangrijk. Neem nou 'Avontuur zonder helden', 'De schat van Scharlaken Rackham' of 'Eerste sessie'. Uitstekende voorbeelden in de stripwereld van bondige en veelzeggende titels die bovendien de potentiële lezer een prima idee geven van wat hij van het boek kan verwachten. De stripmaker heeft er even over moeten nadenken, maar dan communiceert hij ook daadwerkelijk met zijn lezerspubliek.

Er zijn ook makers die niet beschikken over een goed stel titelverzinnende hersens. Neem nou Paul Geerts. Wordt een Suske-en-Wiskelezzertje iets wijzer van een titel als 'Het kregelige ketje', 'De botte botaknol' of 'De kadulle cupido'? Heeft het argeloze kind enig idee wat al die rare woorden betekenen? En kan het ook maar in de verste verte vermoeden dat 'Het kostbare kader' gaat over een peperduur fietsframe? Natuurlijk niet! Net zo min als de gemiddelde Nederlander ook maar enig idee heeft wat hij aan moet met titels als 'Wit van kip' en 'Kip, koek en ei' uit de serie Agent 212. Het enige wat hij mogelijkerwijs kan bedenken is dat de dikke buik van de agent is ontstaan door het overmatig nuttigen van pluimvee. Dat 'kip' bargoens is voor agent zullen slechts weinigen weten.

We hopen dat enkele heren titelverzinnings zich snel zullen realiseren dat ze niet zo komisch, creatief en spitsvondig hoeven te zijn, maar gewoon een bondige niet mis te verstane titel moeten bedenken. Wij noemen 'Stripschrift' toch ook niet 'Kijklezersperiodiek'?

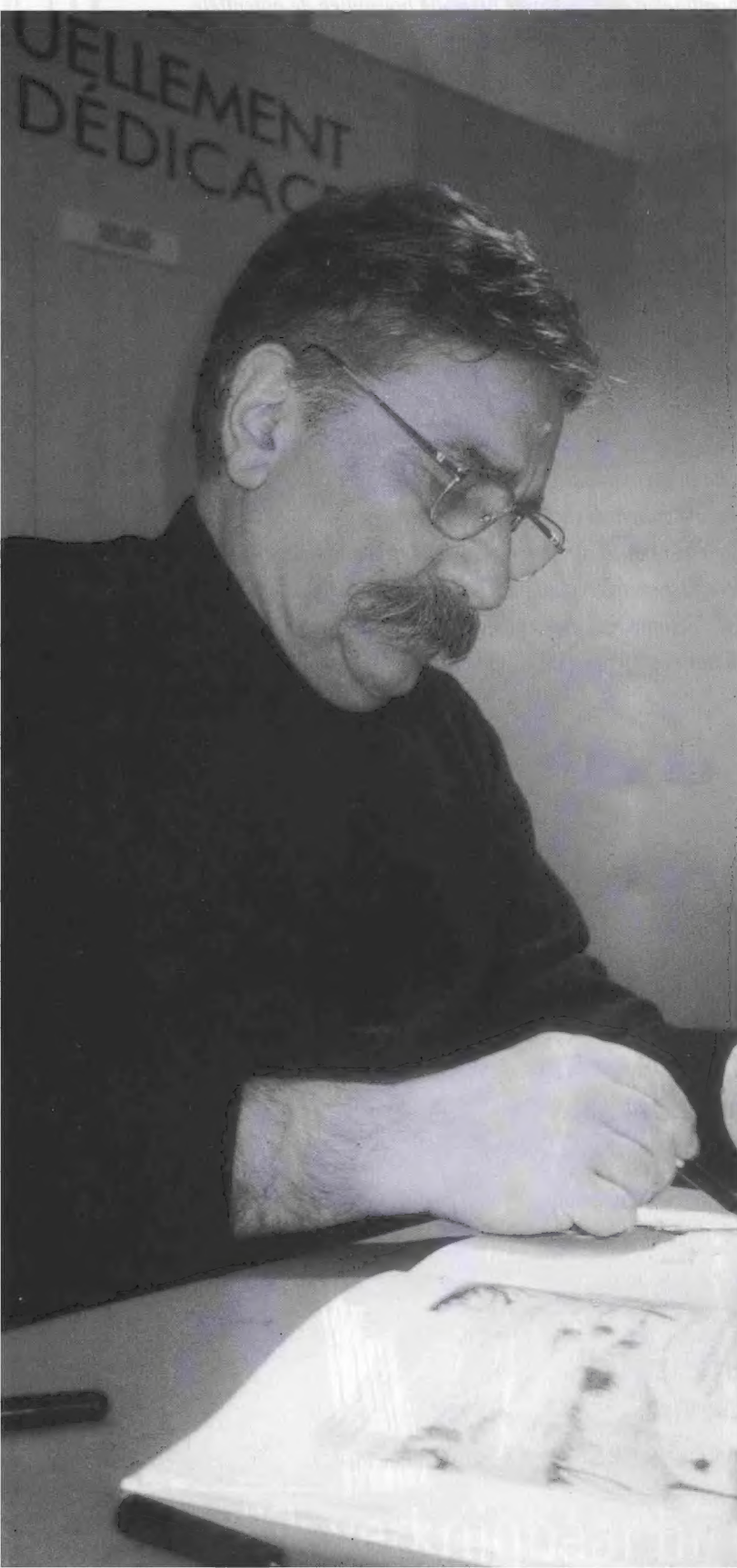
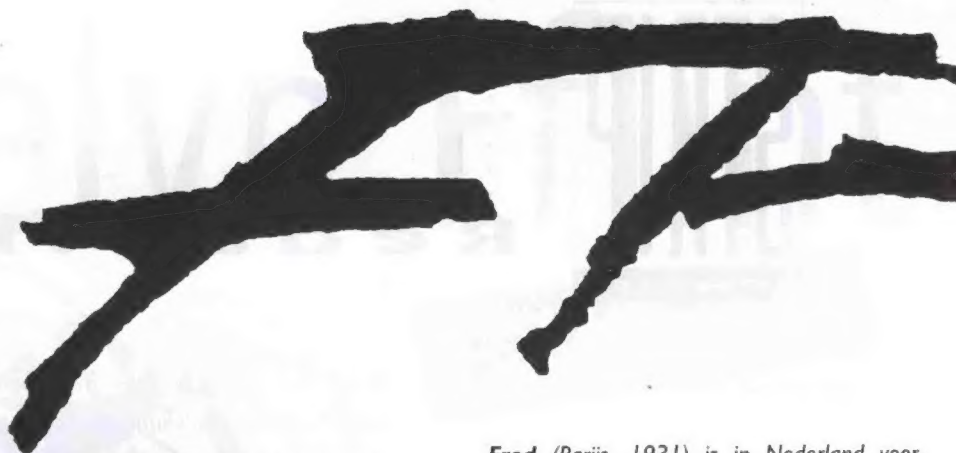
Inhoud

De allereerste keer dat Philémon optrad, was in het verhaal Een kleine geschiedenis om de tijd te verdrijven in Peperade 1, 1969. Hij heette toen nog Jonathan.

- 4 **FRED** Tijs Bagchus en Rik Sanders
- 13 **BERICHT UIT DE RUIMTE** Fred
- 17 **BITS & PIECES** Ben Bits
- 17 **AGENDA**
- 18 **TV TOYS** Wilco Tuinenburg
- 22 **ROBERT CRUMB** Harry Wibier
- 25 **BOEKEN**
- 28 **VIDEO**
- 30 **ACTUALITEITEN**
- 34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer
- 36 **OUWE PINGUINGRAPPEN** Bert van der Meij

Wie kent de striptekenaar Fred nog? In Frankrijk is hij een grootheid die met alle égards wordt behandeld. In Nederland kent vrijwel niemand hem meer, een enkele Pep-lezer van vroeger daar gelaten. Spijtig, want als er iemand in de stripwereld kan verbeelden hoe melancholiek de maan kan zijn, dan is dat Fred wel.

Rechts, Cartoon met hoofd in lucht. Eronder, Affiche voor Pilote. Let op 'Hum!', het peinzende commentaar van Fred dat de typerende reactie is van veel van zijn creaties.

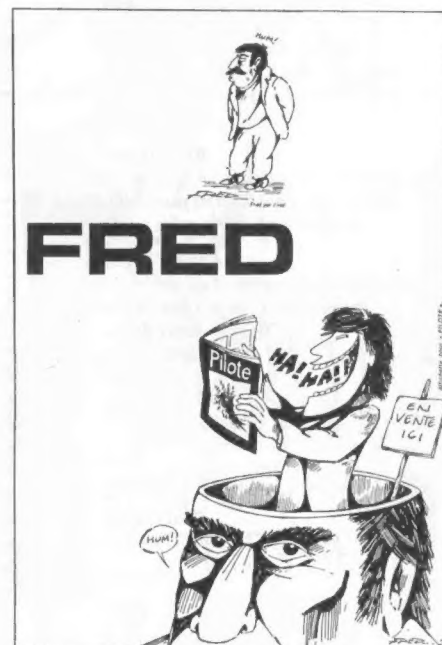
Pagina hiernaast, In 1966 bood Fred het tijdschrift Spirou vijftien pagina's aan van een nieuwe strip: *Le mystère de la clairière des trois hiboux*. Het handelt over het jongetje Philémon en zijn ezel die een geheimzinnig circus op het spoor zijn. De redactie vond zowel tekenwerk als verhaal niet goed. Fred toog daarna naar Goscinny die het aandurfde de strip in *Pilote* te plaatsen. Lezers toonden zich echter weinig enthousiast. Philémon bleef op de plank liggen, totdat Fred op het idee van de eilanden van de Atlantische Oceaan kwam. Goscinny was enthousiast en gaf Fred een nieuwe kans in *Pilote*. Dargaud bracht later het allereerste verhaal waarin Philémon optrad, als een soort nulnummer uit onder de titel *Philémon avant la lettre*. Eronder, *Philémon* en de drenkeling van de A, Na in een waterput gevallen te zijn wordt Philémon door de stroming meegesleurd. Hij spoelt op een merkwaardig eiland aan: de 'A'. Op de A ontmoet Philémon Bartholomee, de puttendelver die veertig jaar daarvoor spoorloos uit het dorp verdween. Onder, *Philémon*, *Le piano sauvage*, Philémon nadert met zijn trouwe ezel Gregorius de waterput: het begin van zijn eerste avontuur.

FOTO RIK SANDERS

Fred (Parijs, 1931) is in Nederland voornamelijk bekend om zijn surrealistische serie Philémon die in de jaren zeventig in het weekblad *Pep* verscheen.

In 1987 kwam Freds laatste album uit in Nederland; het Philémon-verhaal *Die verduivelde schilder*.

In Frankrijk daarentegen is Fred een gevierd man. Bij Dargaud is hij één van de topauteurs en in de Franse stripwereld geniet hij veel aanzien. In 1996 benoemde de minister van Cultuur hem tot adviseur op het vlak van het stripverhaal. Fred stond aan het hoofd van een commissie die zich moest buigen over de situatie van de Franse strip (zie *Stripschrift* 299).

Heeft u een verklaring voor het feit dat u in Nederland nauwelijks bekend bent?

Fred: Dat komt omdat mijn uitgever zijn werk niet goed doet en mijn verhalen niet

door
TIJS BAGCHUS
en
RIK SANDERS

over de grens verkoopt. Want normaal gesproken zou ik in elk land onder strip-
liefhebbers bekendheid moeten genieten.
Alleen uitgevers kiezen internationaal toch
voor datgene dat gemakkelijk verkoopt.

Asterix, Lucky Luke, Bollie en Billie ... dat
soort strips ... Kuifje. Mijn verhalen zijn te
eigenzinnig. Dat vergt te veel inspanning
om het in het buitenland aan de man te
brengen. Het is jammer voor mij en voor
de Nederlanders.

Ik heb begin jaren tachtig twee albums in
eigen beheer uitgegeven: *Parade* en *Magic
palace hôtel*. Ik wilde wel eens zien hoe het
is om onafhankelijk te zijn. Maar het was
geen succes, het heeft me veel geld ge-
kost. Ik ontbeer enig commercieel inzicht.
Ik bezit nog steeds de rechten op de
albums, maar Dargaud verzorgt tegen-
woordig de distributie.

Van uitgevers is trouwens ook niet veel te

verwachten. Zeker voor een debuterend
tekenaar is het moeilijk om de eindjes aan
elkaar te knopen. Dat is geen kritiek op
Dargaud, het gaat bij alle uitgevers zo.
Maar ik mag niet klagen. Van twee recente
albums – *L'histoire du corbac aux baskets* en
L'histoire du conteur électrique – zijn zo'n
100.000 exemplaren verkocht.

Ik heb trouwens ook bij andere uitgevers
gepubliceerd. Dat waren bibliotheek uitgave-
n die niet bij het fonds van Dargaud
hoorden. *Manège* is bijvoorbeeld een los-
bladige portfolio-uitgave die alleen al van-
wege het formaat niet in hun stal past.

Waar komt de naam Fred vandaan?

Het is één van mijn voornamen. Voluit
heet ik Frederiques Othon Aristides. Mijn
achternaam is Grieks, omdat mijn vader
uit Griekenland kwam. In de jaren vijftig
begon ik met tekenen. Ik maakte cartoons
voor kranten en magazines. Het was de
gewoonte om met een korte naam te sig-
neren en ik koos voor Fred. Later, toen ik
eenmaal bekend stond onder deze bena-
ming, bleek het onmogelijk om mijn volle-
dige naam te gebruiken.

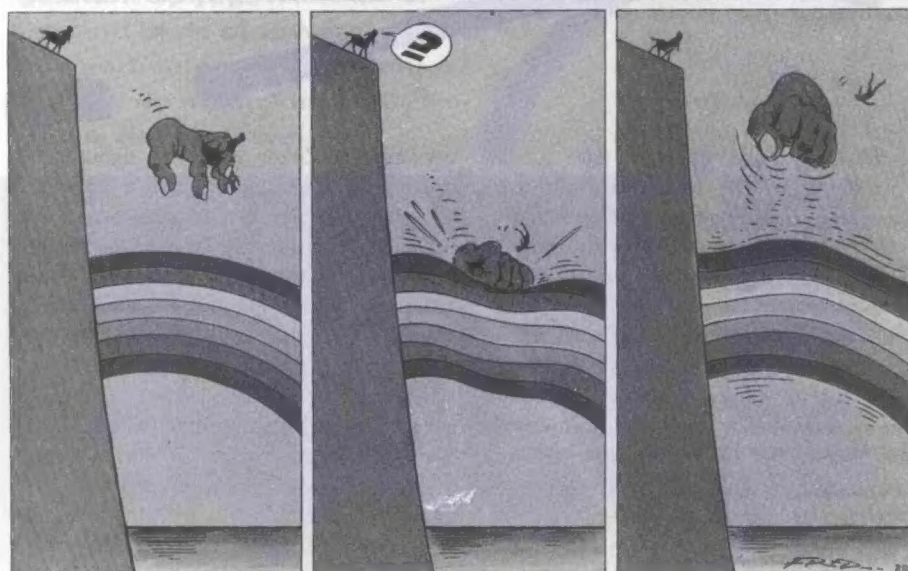

**Bij mij
heerst de
totale
fantasie**

Acrobaat zonder vangnet

In 1960 is Fred één van de oprichters van het
humoristisch tijdschrift Hara-Kiri, waar hij de
functie van artistiek directeur bekleedt. Zijn
hart ligt echter bij het maken van strips. Hij
tekent ze niet alleen, hij schrijft ook scenario's
voor anderen. Zijn carrière begint pas goed
wanneer hij **René Goscinny** de opzet van
Philémon laat lezen. Deze aarzelt geen
moment en besluit tot plaatsing in het Franse
stripblad Pilote. Goscinny is verrukt van het
idee dat het hoofdpersonage door in een put
te vallen in een parallel universum terecht
komt: de wereld van de letters van de
Atlantische Oceaan. Iedere letter is een eiland

waar Philémon allerlei onmogelijke avonturen beleeft. Volgens overlevering zou Fred het idee voor Philémon bedacht hebben toen hij in bad lag.

Inmiddels is het elf jaar geleden dat het laatste Philémon-verhaal is verschenen. Er zijn echter nog letters over waar Philémon nog niet is geweest.

Gaat u nog met de strip door?

Nee, hij is in het oceaanwater gevallen ... hahaha. Maar nu even zonder flauwekul, de letters zijn niet gelimiteerd. Philémon volgt de letters niet in de spellingsvolgorde van de naam 'Atlantische Oceaan'. De verhalen spelen zich af in een denkbeeldige wereld van letters, maar het kan ook een punt zijn of een streepje. Ik heb nog genoeg stof voor nieuwe avonturen. Momenteel ben ik zo'n dertig pagina's gevorderd in een ander verhaal. Daarna ga ik verder met *Philémon*. Daarvan heb ik ook al zo'n vijf pagina's af. Maar ik kan niet aan twee verhalen tegelijk werken.

Is Philémon uw alter ego?

Dat mocht ik willen. Het is mijn zoon die model heeft gestaan voor Philémon. In fysiek opzicht lijkt ik eerder op zijn metgezel Bartholomee, met die hoed en snor. Toen ik mijn eerste verhaal af had, was mijn zoon tien. Inmiddels heeft hij ook een zoon, en die speelt nu in mijn hoofd voor Philémon.

Behalve Philémon heeft u in de loop der jaren veel andere, losstaande strips gemaakt. Ook hierin spelen magische elementen en surrealisme een grote rol. Is dat de stijl die u altijd hanteert?

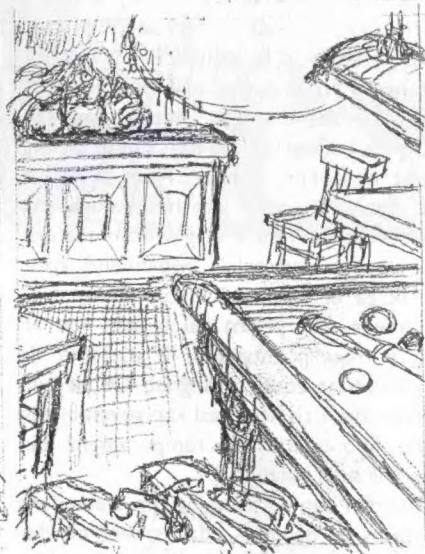
Stijl is een te strak begrip. Ik improviseer heel veel in mijn verhalen. Ik probeer de fantasie de vrije loop te geven. Alles is mogelijk in mijn strips, ook het onmogelijke, en alles kan plotsklaps veranderen. Ik werk graag in een universum van feeërieke sprookjes, fantastische elementen en wonderbaarlijke dingen waarin niets vastligt.

De inspiratie komt vanzelf. Ik voel me aangetrokken tot fantastische dingen, waarschijnlijk al sinds mijn kindertijd. Ik mag graag denken dat alles mogelijk is in mijn leven en in mijn verhalen. Het gaat niet om een procédé, het is een natuurlijk proces. Ik gebruik ideeën die mij in mijn hoofd komen aanwaaien. Dat forceer ik nooit.

Wanneer ik een scenario schrijf ga ik uit van één woord, maar ik heb geen idee waar het heengaat. Ik heb wel een vage rode lijn in gedachten, maar die kan nog zowel naar links als naar rechts afbuigen. Ook als ik ga tekenen en ik begin 's ochtends aan een pagina, dan weet ik helemaal niet wat er op komt te staan. Dan ben ik 's avonds verbaasd of ontevreden, maar een dag later zie ik dat het wel goed zit.

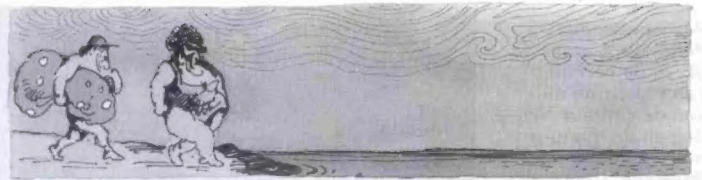
Pagina hiernaast, Philémon, L'arche du 'A'. In de verhalen van Philémon duiken de centaur Vrijdag en de manu-manu regelmatig op. Philémon; L'enfer des épouvantails, Er zijn meerdere toegangen naar de A. Dat weet ook Filistijn, de oom van Philémon. Philémon, De simbabbad van Batbad, Een hernieuwde ontmoeting met de A levert euforische gevoelens op. Philémon, De simbabbad van Batbad, Hector, de vader van Philémon, gelooft niet in al die 'kletspraatjes' over de A.

Rechts, van boven naar beneden, Philémon, L'âne en atoll, Het montereren van negentiende-eeuwse prenten in strips is een handelsmerk van Fred. Hij vindt het mooie tekeningen en het gebruik ervan zet mensen op het verkeerde been. 'Ik mag dat wel: de lezer provoceren opdat-ie niet inslaapt.' Mysterieuze en fantastische gebeurtenissen. Fred put inspiratie uit De Odyssee, Sprookjes van duizend-en-een-nacht, het oeuvre van Edgar Allan Poe, sprookjes, mythen, sagen, fabels en volksverhalen. Nieuwjaarskaart. Studie voor een nieuw verhaal. Fred laat niets los over de inhoud van zijn volgend verhaal.

Links, Fred koestert een manie voor de betoverende en avontuurlijke wereld van het circus. In verhalen en cartoons duiken steevast circus-artiesten op. In Le petit cirque (1973) staan de merkwaardige belevenissen van een rondtrekkend circusgezin centraal. Het is een van de weinige zwart/wit-strips van Fred. Hij werkt liever in kleur: 'Ik denk in kleur. In mijn gedachten zie ik mijn personages en objecten in specifieke kleuren voor me. Het is mijn indruk die van ze heb. Daarom vind ik het inkleuren ook zo belangrijk en laat ik dat liever niet over aan iemand anders. Ik kan dan niet alle elementen duidelijk overbrengen, waardoor het eindresultaat niet datgene wordt wat mij voor ogen staat.'

Ik werk nooit volgens een vooropgezet plan, want ik heb enthousiasme en dynamiek nodig. Ik schrijf snel en ik keer nooit op mijn schreden terug. Mijn pagina's zet ik meteen in inkt op. Terug kan ik dan niet meer, ook niet als ik me vergist heb. Dat heb ik nodig om mezelf helemaal te laten opgaan in het verhaal, ook al moet ik er een jaar op ploeteren. Als ik van te voren het hele verhaal zou kennen zou mijn aandacht verslappen. Ik hanteer geen methoden, het is strikt persoonlijk hoe ik werk. Meestal willen mensen weten waar ze heengaan en wat ze moeten doen. Bij mij heerst de totale fantasie. Kom ik er na drie maanden achter dat het verhaal mij niet bevalt, dan hou ik er gewoon mee op. Een album is vreselijk inspannend voor me. Ik ga er helemaal in op, slapen lukt niet meer. Per pagina val ik een kilo af. Het is vreselijk intensief. Ik voel me als een acrobaat zonder vangnet. Of als een schilder die zich helemaal kan geven in zijn werk. Spontaniteit en temperament zijn voor mij heel belangrijk. Het is dan een verademing om weer eens cartoons te maken ... dat is veel minder intens. Onlangs is *Le noir, la couleur et lavis* verschenen, een album met cartoons die in verschillende bladen en kranten hebben gestaan. Daardoor zijn ze anders van toon dan bij voorbeeld de cartoons in het album *Hum*. Die verschenen in begin jaren zeventig in *Hara-Kiri* en waren harder, zwartgallig.

Boven, Le noir, la couleur et lavis, Cartoons uit het laatste album van Fred. Hij ervaart het maken ervan als minder zwaar dan striptekenen. Het heeft echter 23 jaar moeten duren eer Dargaud na het album Hum (1974) weer een bundeling met alleen cartoons uitbracht. Onder, Terugkerend element in het werk van Fred: vreemde kastelen. Ernaast, Freds archetype van een baas, uit L'histoire du conteur électrique.

Het leven

Maar ook al zegt u zelf dat u niet volgens een methode werkt, er zijn toch elementen die steeds terugkeren in uw werk, zoals de maan, vreemdsoortige paleizen, trappen die een verbindende rol spelen, het stereotype van de directeur en dergelijke.

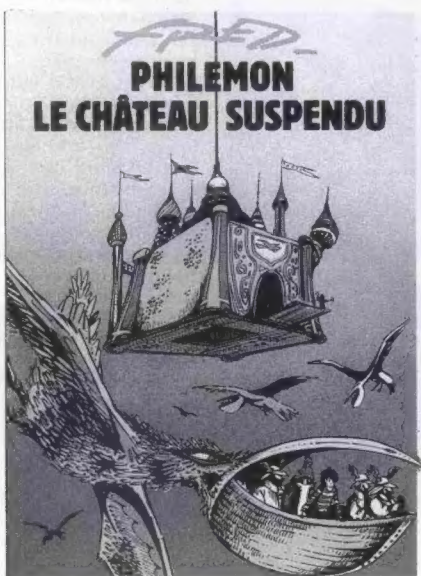
Ik gebruik die elementen zonder er bij na te denken. Zie ik later mijn werk terug, dan merk ik hetzelfde palet te hebben gebruikt. Zoals bij schilders. Zelfs de groten, zoals **Toulouse Lautrec** en **Van Gogh**, gebruikten keer op keer dezelfde mengsels. Mijn palet keert ook regelmatig terug, al weet ik nooit exact wanneer. De maan maakt er onderdeel van uit: die is er

iedere avond, dus waarom zou ik hem niet kunnen gebruiken. Anderen voeren de maan immers ook op.

Ik vertel over het leven. Daarom laat ik ook geregeld het directeurs-type opdraven. Er zijn nu eenmaal mensen die dromen en mensen die dirigeren. Voor mij zitten diegenen die de macht willen uitoefenen vol clichés en symbolen, zoals de sigaar, de hoge hoed, het ongeduld en het gebulder. Het is als in de films van **Charlie Chaplin**: degene met macht rookt altijd een sigaar.

Halverwege de jaren zeventig bent u ook liedjes gaan schrijven.

De zanger **Jacques Dutronc** vroeg aan mij om dat eens te proberen. Ik heb toen *Le fond de l'air est frais* voor hem geschreven en dat werd prompt een hit. Het was een aangename en leerzame ervaring. Ik maak nu alweer een aantal jaren liedjes, ook voor kinderen. Daarnaast lever ik scenario's aan de tv-wereld en schrijf ik novellen. Maar het zijn niet mijn voornaamste bezigheden. Mijn basismiddel voor expressie is nog altijd de strip. Want daarmee ben ik al vanaf mijn tiende jaar bezig, zowel met het bedenken als het tekenen. Het liefst schrijf, teken, vertel ik de verhalen zoals ik ze zelf voel. Bij film en televisie zijn veel andere mensen betrokken. Ik voel me dan minder vrij. Bij stripverhalen heb ik een blank vel papier voor me liggen en daar kan ik mee doen wat ik wil. Begrijp me niet verkeerd, ik werk graag voor de televisie, maar alleen als ik daar zin en tijd voor heb. Ik zoek het niet

- Mais revenons à nos moutons au plutôt à vos plumes. (7)
 Donc nous nous rappelle un motin avec des plumes et
 nous nous rend compte que nous étés dans un Corbac...
 - c'est ça oui... en résumé.

- ah - vous combatte un verbeux naïve ?
 - ça va pas non ? / Mais depuis en retard !

(Flash back) - texte off - ... j'étais dans un
 dans mes baskets
 et / ai fini vers dans bureau
 EN descendant
 ou en volant ?

(Flash back) - texte off -
 vous étés encore en retard Monsieur Corbackobasket.
 Corbackobasket
 c'est mon nom
 mais c'est un
 nom
 moderne
 quand même
 je n'ai
 pas le temps

et qu'est-ce que c'est que
 cette heure ?
 c'est pas une heure
 mais rien (un peu)...
 je me suis réveillée
 comme ça la matin...
 enfin, ça va tout de suite
 plusieurs jours et ce matin...
 les baskets
 je n'ai pas le temps

taux mes
 des ex-cub
 long me
 (3) être
 i e'erre !
 et vos baskets ?
 je vous ai dit ça
 (3) de ne pas venir
 au bureau en baskets !
 de l'attente pour
 attendre (long) mais
 i e'erre !
 pas d'attente

op. Ik doe het ook niet voor het geld,
 maar om mezelf uit te drukken.

De verbeeldingskracht

Twee van uw meest recente strips zijn
 allebei zogeheten L'histoire-verhalen:
 L'histoire du corbac aux baskets en L'histoire du
 conteur électrique. Is dat het begin van
 een nieuwe serie?

Ja, men kan het beschouwen als een nieu-
 we serie, met het woord l'histoire als ver-
 bindend element. Maar daartegenover

Boven, Schets en
 pagina van L'histoire
 du corbac aux bas-
 kets.

Onder, In L'histoire
 du corbac aux bas-
 kets blijkt Armand
 Corbackobasket in
 een raaf op gimpies
 te zijn veranderd,
 met alle uitsluiting-
 mechanismes van-
 dien. Het boek werd
 uitverkoren tot
 beste stripalbum tij-
 dens het festival van
 Angoulême in 1994.
 De positieve kritie-
 ken hebben Fred,
 die in de jaren tacht-
 ig op stripgebied in
 de luwte opereerde,
 weer in de schijn-
 werpers gezet in
 Frankrijk.

Ernaast, Schetsen
 rond Armand
 Corbackobasket.

je ne veux pas
 vous vexer mais
 je vous trouve
 mieux en l'histoire.

il vole si
 haut que...

photos -

staat weer dat het eigenlijk geen echte serie is, omdat er geen directe relatie tussen de albums bestaat. Vergelijk het met de films van **Sergio Leone**: *Once upon a time in America* en *Once upon a time in the west*. Die hebben inhoudelijk weinig met elkaar te maken, maar door de 'er was eens'-koppeling wordt er wel een verband tussen gelegd.

In *L'histoire du corbaq* vertel ik over de bizarre gebeurtenissen rond een jongeman die in een raaf is veranderd. De keuze voor deze vogel was snel gemaakt. Hij paste goed in de constructie van het verhaal. Over het algemeen heeft het beest een negatieve bijklink. In Frankrijk staan die vogels synoniem voor ongeluk. Mensen zijn dol op duiven, ik houd meer van raven. Ze zijn dynamischer dan duiven. Die beesten interesseren me niet. Behalve wanneer ik ze kan eten.

In dat andere album – *L'histoire du conteur électrique* – voert u een gewetenloze tv-producent op die alleen maar in kijkcij-

fers is geïnteresseerd. De kijkers blijven echter weg als blijkt dat de maan iedere avond verhalen vertelt. Dat zint die producent niet en hij zorgt er persoonlijk voor dat de maan moet stoppen met zijn optreden. Is dit verhaal bedoeld als een huldeblijk aan de fantasie en een afrekening met het gemakzuchtige televisiekijken?

Al mijn boeken zijn een eerbetoon aan de verbeeldingskracht. Maar deze strip is niet bedoeld als een totale aanklacht tegen de tv. Ik adoreer tv-kijken, maar alleen als het wat voorstelt. Bij ons is dat na tien uur 's avonds. Ik weet niet hoe het in Nederland is, maar in Frankrijk heerst voor 10 uur de demagogie: de verleiding van het grote publiek. Dan doodt de tv de verbeelding. Het zijn programma's die me geen snars interesseren. Wanneer het publiek slaapt, kan het spel voor mij beginnen.

Uw verhalen zijn vaak melancholisch van aard. Dat moet haast wel een persoonlijke karaktertrek zijn.

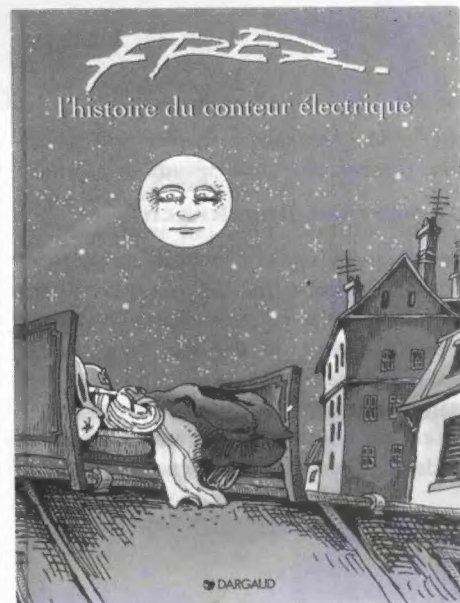

Boven, *L'histoire du corbaq aux baskets*, Fred: 'Mensen zijn dol op duiven; ik houd meer van raven.'

Ernaast, Fred heeft een haat/liefde-verhouding met het medium TV.

Midden, *L'histoire du conteur électrique*, De maan vertelt verhalen aan Hippolyte Mousse.

Links, Cover voor *Le temps des livres*.

Ja, ik ben van nature sentimenteel en romantisch. Al ben ik ook vrolijk, dynamisch en opgewekt. Melancholie, daar zit geen negatieve bijklank aan. Ik ben liever zó dan te moeten eten bij McDonald's. Want dat is pas echt 'triest'.

Mijn melancholie is een beetje snaaks en provocerend. Het doet denken aan **Rimbaud** en **George Brassens**. Het is de sfeer van mensen die op een wat kluchtige, trieste manier sterven. Al hangt het natuurlijk af van de mensen die doodgaan. Mijn lezers zijn in doorsnee ook licht melancholiek en gevoelig. Ik kom ze meestal op festivals tegen. Vaak vraagt de uitgever mij om ergens aanwezig te zijn en twee-, driehonderd albums te signeren. Het bevalt me mijn lezers te ontmoeten, hun medeplichtigheid te voelen. Het doet me een groot plezier te merken dat mensen mijn werk lezen. Het is bemoedigend te horen dat ze mijn albums lezen toen ze jong waren, en dat nu hun kinderen mijn boeken lezen. Of soms al hun kleinkinderen. Dan krijg ik het gevoel dat ik al tweehonderd jaar bezig ben. Maar dat geeft niets. Het is formidabel te zien dat het van generatie naar generatie overgaat, tot aan de derde generatie toe.

Totale vrijheid

U bent een eenling in stripland, want raakvlakken met andere auteurs heeft u niet.

Niet met stripauteurs, maar wel met de literatuur en de schilderkunst.

Zoals surrealisten als Dali en Magritte?

Nee, helemaal niet. Ik ben een groot liefhebber van het werk van **Henri Toulouse Lautrec**, een geweldige tekenaar. **Dali** is niet slecht, maar hij is een charlatan. **Magritte** is een surrealist van de koude grond uit België. Ik moet er niets van hebben.

Tijdens het stripfestival in Angoulême van 1996 vroeg de Franse minister van

Rechts, Parade, De virtuele helm staat in onze maatschappij symbool voor een aankomende nieuwe, grenzeloze wereld. Fred wist er al van voordat die werd uitgevonden, zo blijkt uit een strip van begin jaren tachtig. 'Kijk eens aan, een helm avant la lettre', luidt zijn commentaar.

Onder, Sentimentele tekeningen voor de roman Le rideau cramoisi van Barbey d'Aureuilly.

Cultuur u een commissie te formeren die onderzoek zou plegen naar hoe de Franse strip ervoor stond. Begin vorig jaar werd het rapport in Angoulême gepresenteerd. Wat vond u ervan om min of meer de woordvoerder op het terrein van strips te zijn in Frankrijk?

Ik zag het als een erebaan. Ik accepteerde het onder de voorwaarde dat het niet teveel tijd zou kosten. Het was gelukkig geen ambtelijke baantje. Anders zou ik het voorzitterschap onmiddellijk geweigerd hebben.

Het rapport was optimistisch van toon. Er bleek een budget van bijna 4 miljoen gulden te zijn vrijgemaakt

voor allerlei ondersteunende maatregelen in Frankrijk. Is dit de moeite wel waard? Critici zeggen dat het stripverhaal geen toekomst meer heeft door de opkomst van moderne interactieve media, zoals het internet en cd-roms.

Voor mooie verhalen bestaat altijd belangstelling voor. Gaat het om middelmatige verhalen, dan zal de aandacht verslappen. Ik geloof echter niet dat multimedia vormen strips en literatuur grondig van karakter zullen veranderen. Denk maar eens aan de invoering van de televisie. Die heeft de film ook niet verdrongen. Goede auteurs blijven stevast verkopen. Hoe ze zich ook uitdrukken, op film, papier, of cd-rom.

Ik verwacht dat Internet en cd-roms een verlengstuk vormen van boeken en albums. Het biedt zeker interessante mogelijkheden, zoals het uitbrengen van albums op cd-rom. Ik ben niet bang om mijn werk uit handen te geven aan specialisten die dat voor mij doen. Het is iets van de toekomst, maar eerlijk gezegd weet ik er niet genoeg van af om er inhoudelijk over mee te praten. Ikzelf heb behoefte aan fysiek contact en de geur van inkt en papier.

Maar een traditioneel boek is toch minder spectaculair dan een cd-rom met een spel of een interactief verhaal?

Voor de jongelui wellicht. Sommigen vinden McDonald's ook spectaculairder dan een 'grand restaurant' als Maxime's. Het is geen kwestie van geld of de manier waarop, het is een kwestie van ... ja, ik weet het eigenlijk niet. De ene draagt een hoed, de ander zet een baseballpetje achterstevoren op zijn hoofd. Die klep aan zo'n pet is gemaakt als bescherming tegen de zon. Zit-ie aan de achterkant van je hoofd, dan heb je er dus niets aan. Het staat iedereen echter vrij om dit te doen. Ik ben voor totale vrijheid.

Fred ziet een hond lopen die hem doet denken aan zijn boxer die hij dertien jaar lang heeft gehad. Hij is een echte hondenman, maar een nieuwe trouwe viervoeter zit er niet meer in. 'Ik ben te oud geworden en heb het te druk gekregen om zo'n beest de aandacht te geven die het verdient. Ik ben nu helemaal vrij.'

Links, Studie en eindresultaat van medaille en affiche voor de Journées Européennes du patrimoine, 1997.

Onder, Philémon, De simbabbad van Batbad, De boxer waar Fred op doelt, heet Simbabbad. Die inspireerde hem tot het maken van het Philémon-verhaal De simbabbad van Batbad. Daarin speelt Freds kameraad de 'heer der getijden' in moeilijke momenten. Eb en vloed blijken namelijk in de war geraakt omdat Bartholomee twee keer dezelfde route naar de eilanden heeft gevolgd.

Bibliografie

De titels zijn per uitgeverij (de namen in kapitalen) gerubriceerd. Een groot deel van de albums is bij Franstalige stripwinkels nog makkelijk verkrijgbaar. Tussen haakjes staan de titels van ooit in het Nederlands verschenen, inmiddels antiquarische uitgaven.

DARGAUD

Philémon

- Philémon avant la lettre
- Le naufragé du A (Philémon en de drenkeling van de A)
- Le piano sauvage (Philémon en de wilde piano)
- Le château suspendu (Philémon en het luchtkasteel)
- Le voyage de l'incrédule (Wie verre reizen doet ...)
- Simbabbad de Batbad (De simbabbad van Batbad)
- L'île des brigadiers (Het veldwachters-eiland)
- À l'heure du second 'T'
- L'arche du 'A'
- L'âne en atoll
- La mémémoire (De herherinnering)
- Le chat a neuf queues (De kat met negen staarten)
- Le secret de Félicien
- L'enfer des épouvantails
- Le diable du peintre (Die verduivelde schilder)

One-shots

- Le fond de l'air est frais ...
- Hum
- Ça va ça vient
- Y'a plus d'saison
- Le manu manu
- Le petit cirque
- L'histoire du corbac aux baskets
- L'histoire du conteur électrique
- Le noir, la couleur et lavis

IN EIGEN BEHEER

- Magic palace hôtel
- Parade

FUTUROPOLIS

- Manège
- Images d'Epinal: La magique lanterne magique

FLAMMARION

- Le journal de Jules Renard

G.P. ROUGE ET OR

- Cythère, l'apprentie sorcière

VENTS D'OUEST

(Met artwork van Alexis)

- Time is money (Time is money: de trans-tijd-handelaar)
- 4 pas dans l'avenir
- Joseph le Borgne

BERICHT UIT DE RUIMTE

DE INTER-
GALACTISCHE
ONTDEKKINGS-
REIS DUURDE
AL EEN JAAR...

...AL EEN JAAR
WAS DE EXPE-
DITIE OP WEG
NAAR EEN
ONBEKENDE
PLANEET,
WAARGENOMEN
DOOR DE
ASTRONOMEN
VAN VOORPOST
XP15.

DE ASTRONO-
MEN HADDEN
MERKWAAR-
DIGE GELUIDS-
SIGNALEN
OPGEVANGEN,
AFKOMSTIG
VAN DEZE
PLANEET.

ZE WAREN
ER NIET IN
GESLAAGD DE
SIGNALEN TE
ONTCIJFEREN
MAAR ALLES
DEED VERMOE-
DEN DAT ZE
WAREN VER-
ZONDEN DOOR
INTELLIGENTE
WEZENS.

VANDAAG
KWAM HET
RUIMTESCHIP
EINDELIJK
IN EEN BAAN
OM DE
PLANEET...

...EN DE
BEMANNING,
HOEWEL GOED
GETRAIND,
WAS
NERVEUS...

KLING!
KLING!

KLING!
KLING!
KLING!

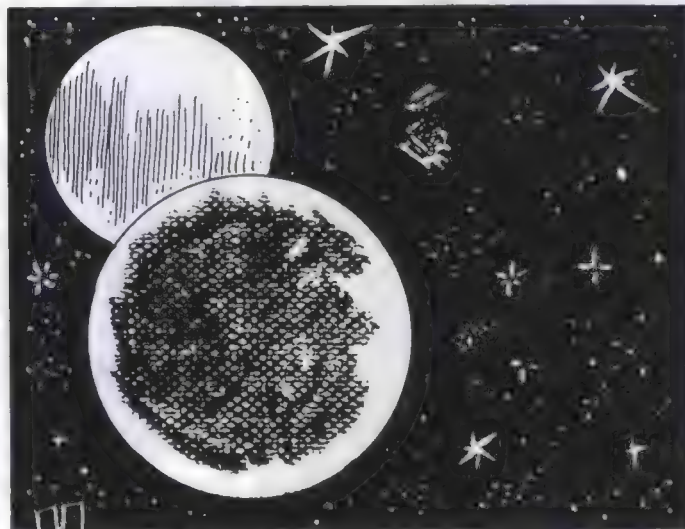
ALEEN DE COMMANDANT BLEEF KALM EN KOELBLOEDIG.

HIJ HAD ZICH OPGESLOTEN IN ZIJN CABINE EN KOOKTE STIEKEM EEN PANNETJE SPAGHETTI OP EEN ANTEDILUVIAANS FORNUIS DAT HIJ BIJ TOEVAL ONTDEKT HAD BIJ EEN OUDE, BLINDE ANTIQUAIR OP HET AFGELEGEN ALDEBARAN.

HET WAS STRENG VERBODEN ZULKE APPARATEN TE GEBRUIKEN OMDAT ZE AL SINDS DRIE EEUWEN BESCHOUWD WERDEN ALS UITERST GEVAARLIJK (uit voorzorg... uit vrees voor eventuele vervolging zullen we het merk verzwijgen).

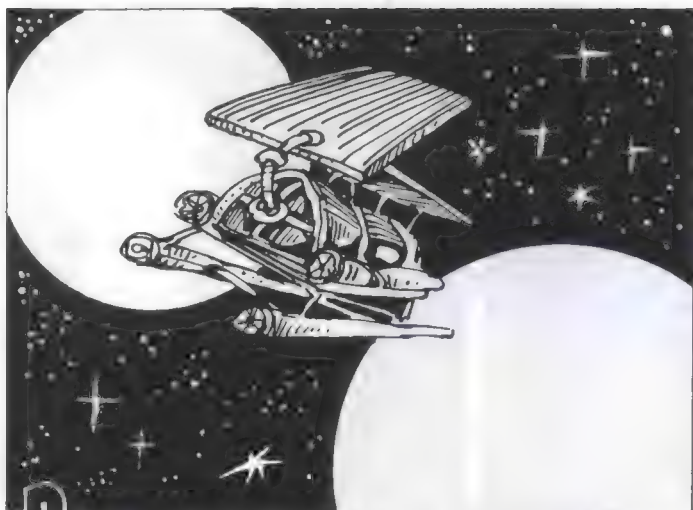
HET WAS STRENG VERBODEN OM VOOR JEZELF TE KOKEN OP DE RUIMTESCHEPEN VAN DE INTERGALACTISCHE ONTDEKKINGSMACHT.

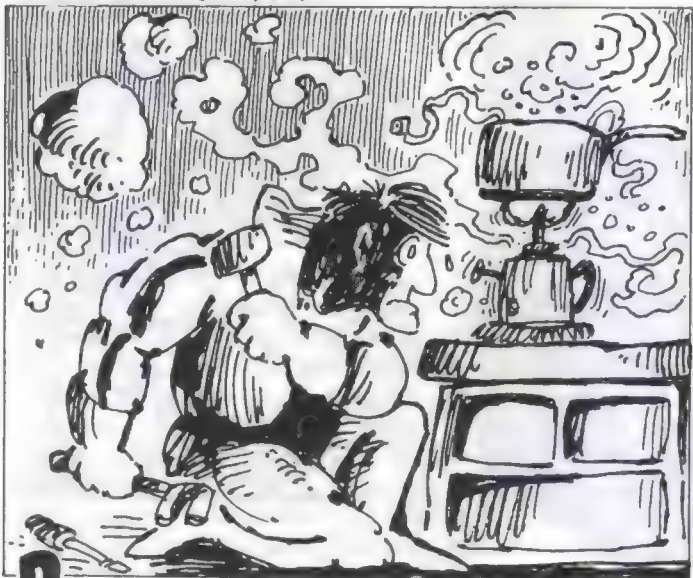
HET WAS STRENG VERBODEN DEEGWAREN TE ETEN IN DE RUIMTE.

DE COMMANDANT WAS DUS DRIEDUBBEL IN OVERTREDING MAAR 'T KON HEM NIET SCHELEN. ZIJN RUIMTESCHIP BEREIKTE EINDELIJK HET EINDDOEL VAN ZIJN REIS. HET WAS OUDJAAR, DAT MOEST GEVIERD WORDEN!

DE ONVOORZICHTIGHEID VAN DE COMMANDANT ZOU EEN VAN DE ERGSTE CATASTROFES VER-
OORZAKEN DIE OOI ZIJN OPGETEKEND IN DE
ANNALEN VAN DE INTERGALACTISCHE ONTDEK-
KINGSMAATSCHAPPIJ.

DE COMMANDANT BLEEF KOELBLOEDIG EN
PROBEERDE HET LEK TE VINDEN.

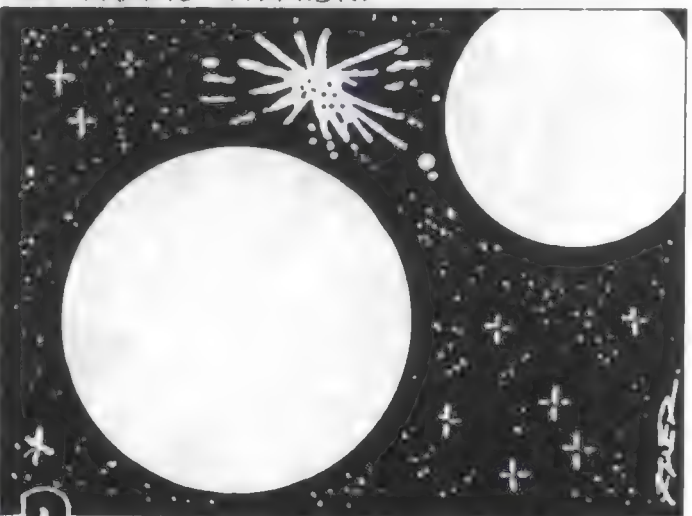
HIJ HAD DE SITUATIE NIET MEER ONDER
CONTROLE EN WILDE ZIJN CABINE ONTVLUCHTEN
TOEN HET FORNUIS EXPLODEERDE!

HET ANTEDILUVIAANS FORNUIS, DAT DRIE
EELWEN NIET GEBRUIKT WAS, LIET EERST EEN
SOORT HIK HOREN...
EN VERVOLGENS EEN LICHT GEFLUIT...
ER WAS EEN LEKAAN BOORD.

HET FORNUIS TRILDE STEEDS MEER... DE
DAMP DIE UIT HET PANNETJE SPAGHETTI ONT-
SNAPTE, VULDE DE CABINE EN DE COMMAN-
DANT RAAKTE IN PANIEK.

DE EXPLOSIE VEROORZAakte EEN GROTE
SCHEUR IN DE CABINE. DE DRUK VIEL WEG
EN DE SPAGHETTI WERD IN SLIERTEN DE
RUIMTE INGEZOGEN.

3

HET RUIMTESCHIP HIELD EEN PAAR SECONDEN STAND... EN EXPLODEERDE VERVOLGENS OOK.

ALLEEN DE SPAGHETTI WERD NIET GEDESINTEGREERD.

DE SLIERTEN ZWEEFDEN LANGS DE HEMEL VAN DE ONBEKENDE PLENEET... ALS EEN SATELLIET DRAAIDEN ZE ROND...

BIJ IEDERE RONDE WERDEN ZE DIKKER... LANGER... GROTER...

ZE LEKEN TEKENEN TE VORMEN... WOORDEN...

OP DE ONBEKENDE PLENEET HADDEN DE INHEEMSE ASTRONOMEN DE AANKOMST VAN HET RUIMTESCHIP GEVOLGD... EN DE EXPLOSIE...

EN NU PROBEERDEN ZE WANHOPIG HET BERICHT TE ONTCIJFEREN DAT HEN DOOR ONBEKENDEN GEZONDEN WAS EN DAT IN HUN HEMEL GESCHREVEN STOND...

Plakker

Het was de eerste keer dat ik er één in het wild zag. Fantastisch. Een driedelig heer met jaren-vijftigbril, snor en gezeten aan de tafel. Met zo'n wollen Perzisch kleed erop. Van opoe geweest. En een schemerlamp erboven. Gelukkig kwam alleen z'n bovenkant in beeld. Want gegarandeerd zaten er vetvlekken op zijn gulp. Beetje morsig allemaal. In het NOS-journaal. Van acht uur nota bene. 'Zo meneer,' opende de verslaggever 'u bent dus een plakker'.

'Ja, ik ben een Bommelpakker.'

Alsof er een raket mijn kamer binnenkwam. Een WAT?

'Ja, ik ben een teleurgestelde Bommelpakker. Het NRC stopt ermee. Met Bommel plaatsen. En nu kunnen wij niet meer plakken.'

O jee, deze man moet lid zijn van de MTV. De Marten Toonder Verzamelaars Club. Lange tijd gedacht dat het hiphop-liefhebbers waren van de MTV-Club. Maar nee, dit is een hele echte. Zo'n zamelaar zouden de Toonders zeggen. En zemelen kon hij ook! Alsof zijn rammelaar was afgepakt.

'Ja, elke avond kijk ik uit naar de krant. Dan ligt mijn plakboekje al klaar. En nu is het straks afgelopen.'

Even dacht ik dat de huilbui langs mijn kuit zou stromen. Wat een tranentrekker deze man. Die had iets gemist in zijn jeugd. De Gluton- en Velpon-fase. En hij was gewoon te laat begonnen met plakken. Hij had in de jaren vijftig moeten beginnen. Anders had hij alle krantenstroken al gehad. Eigen schuld. Moet je maar op tijd liefhebber worden. En meteen gaan plakken. Gewoon te laat gezien wat kwaliteit is. En dan gaan klagen in 1998 dat je nu de series niet meer compleet krijgt.

Je bent gewoon een looser. Je krijgt al tien jaar in blesseurtijd extra afdrukjes in de NRC en dan ben je nog niet compleet? Ja, dan verdienen je ook niet beter. Een orgasme duurt ook niet eeuwig.

'Ja, maar als zo'n nieuw verhaal ging beginnen dan legde ik al dagen van te voren een nieuw plakboekje klaar. Kon er niet van slapen. Ging 's avonds eerder naar huis om de eerste aflevering in te plakken.'

Dit werd echt chronisch. Wat een duinkonijn. Niet de strip telde, maar zijn plakseldriften. En dan te bedenken dat het hoog tijd wordt dat die strip uit de NRC vliegt. Je kan toch niet met goed fatsoen die gedateerde verhalen blijven uitzenden. Toonder produceert al tien jaar geen strook meer. 'Ja, maar als u goed leest ziet u dat de verhalen nog niets aan actualiteit hebben ingeboet' pruttelde driedelig verder.

Actualiteit, m'n zolen. Net als bij de Smurfen moet

je voor elk woord dat je niet begrijpt een modern eigen begrip invullen. Ja, dan blijf je lekker actueel. Nee, nog één keer Het einde van eindeloos en dan wegwezen. Het is Schon geweest!

'Ja, maar er zitten nog steeds grote lessen in' probeerde onze plakker nog een keer.

Goed zo, brave borst. Daarom zijn ook al die verhalen al tig keer in boekvorm verschenen. Kun je het allemaal in één keer nalezen. Hoef je niet één voor één te plakken. Kun je de boodschap in één teug tot je nemen. Maar vijftig jaar Bommel is wat mij betreft welletjes. Onder de tachtig jaar weet niemand meer wat een ruitenjas is. En een beer en een poes die de wereld willen verbeteren is ook wel een tikkie uit de tijd. Nee, plaatsgemaakt voor een kloke tijdgenoot met fel realistische inslag. Lang leve de NRC-redactie. Ik betaal niet voor oud nieuws. Elke keer die verhalen die ik al ken. Niks hoor. Stoppen! Nu! Ze hadden het Toonder bovendien al bijna een jaar geleden verteld. Mocht ik het laatste verhaal zelf kiezen. Heel netjes. Geinge toch!

Maar om onze Bisonk-vrienden een plezier te doen heb ik nog wel wat suggesties voor het NRC. Geef eens per maand een bijlage uit met twee complete Bommelveerhalen. Druk ze op voor- en achterkant af. Moeten de plakkers sowieso al twee exemplaren kopen. Kassa! Maar de plakkers mogen dan ook twee keer knippen! Vergeet net als de laatste jaren af en toe een strook of de tekst en rectificeer die in een volgend nummer. Weer twee exemplaren extra verkocht! Herhaal af en toe zogenaamd op verzoek een verhaal van de vorige maand zodat je maar half waarvoor je geld krijgt. Verander net als in de krant halverwege het afdrukformaat zodat alle plakkers opnieuw kunnen beginnen om alles op een formaat te krijgen. Zo kun je eindeloos bezig blijven. Dit alles moet het NRC niet veel moeite kosten omdat een aantal dingen de laatste jaren al door hen is uitgeprobeerd.

Daarom vertrouw ik die televisieplakker ook niet. Die had namelijk steen en been moeten klagen over het NRC van de laatste jaren. Blij moeten zijn dat ze ophielden ellendig te doen met al die kleine vergissingen. Maar hij deed net alsof de compleetheid ruw werd verstoord. En dat kan niet waar zijn. Ik vrees dan ook dat ik naar een namaakfiguur heb zitten kijken. Een ik-doe-maar-net-alsof-plakker. Een randverschijnsel van de werkelijkheid.

Verhalen die eeuwig in je hoofd blijven plakken, hoef je niet aan het papier te hechten.

Marten, bedankt.

Ben Bits

AGENDA

t/m 15 maart

Hercules-expositie, Museum TV Toys, Wilhelminastraat 21, Dieren, info: (+31)(0)313-450419.

t/m 31 mei

Expositie over 20 jaar Garfield, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 3 augustus

Expositie 'Naar Tibet met Kuifje', Rijksmuseum voor Volkenkunde, Steenstraat 1, Leiden, info: (+31)(0)71-5168800.

t/m 27 september

Expositie 'Astérix à Angoulême', Musée de la Bande Dessinée, 121 rue de Bordeaux, Angoulême, Frankrijk, info: (+33)(0)5-45386565.

17 februari t/m 17 mei

Expositie 'Northreed Project van Alain Goffin, of: de tekeningen van de gehangene', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

7 en 8 maart

10e Stripbeurs, Valaahof, Letterkundestraat 135, Wilrijk, België, info: (+32)(0)3-8273110.

8 maart

13e Leidse Stripdag, Openbare Bibliotheek, Nieuwstraat 4, Leiden, info: (+31)(0)71-5414097.

15 maart

Oud-drukwerkbeurs, Het Turfschip, Chasséveld 15, Breda, info: (+31)(0)413-342009 of (+31)(0)24-3787115.

4 en 5 april

3e Internationale Verzameldagen & Film- en sciencefiction-expo, Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs, Jaarbeursplein, Utrecht, info: (+31)(0)30-2850014.

18 april

1e Eindhovensche Boekenbeurs, met onder andere strips, 't Karregat, Urkhovenseweg 10, Eindhoven, info: (+31)(0)40-2521009.

19 april

2e Stripdag Balen, 't Klepperke, Boudewijnlaan, Balen, België, info: (+32)(0)14-811913.

16 mei

6e Grote Stripbeurs, Brabanthallen, 's-Hertogenbosch, info: (+31)(0)40-2521009/2466588.

2 juni t/m 4 oktober

Expositie 'Retrospectieve William Vance: water, lucht, aarde, vuur', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

5, 6, en 7 juni

Stripdagen Haarlem, Haarlem, info: (+31)(0)23-5402020.

11 t/m 14 juni

15e Festival BD de Sierre, Sierre, Zwitserland, info: (+41)(0)27-4559043.

6 oktober t/m 18 januari 1999

Expositie 'Alex, 50 jaar een klassieke thriller', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

10 en 11 oktober

De Stripdagen, Het Turfschip, Chasséveld 15, Breda.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
<http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm>

De Wilhelminastraat in Dieren (Gelderland) dient zo spoedig mogelijk omgedoopt te worden in Memory Lane. Want zodra de verwachtingsvolle bezoeker het pand van het museum TV Toys op nummer 21 binnenstapt boekt hij/zij eigenlijk niet meer of minder dan een 'trip down Memory Lane'.

Dit nieuwe museum is voortgekomen uit de verzamelwoede van **Paul van den Heuvel**. Zijn verzameling speelgoed, gemaakt naar aanleiding van tv- en filmfiguren nam zulke grote vormen aan dat al zo'n tien jaar geleden het idee ontstond er meer mee te doen. Een gedachte die ongeveer vijf jaar later uitmondde in een stichting die onder meer reizende tentoonstellingen verzorgde met het bijeen verzamelde materiaal. Een eigen pand bleef evenwel het ideaal. Een ideaal dat dichterbij kwam toen de gemeente Rheden bedacht dat een museum dat Van den Heuvel voor ogen stond precies datgene was dat zij voor Dieren zocht. Dit Gelderse dorp wordt in de zomermaanden bezocht door een stoomtrein die het kleine NS-station aandoet. Allemaal leuk en aardig, maar wat node werd gemist was een attractie in het plaatsje zelf; een toegevoegde waarde aan de ouderwetse reiservaring. En wat was daar beter voor geschikt dan een familiemuseum waar jong en oud zich aan speelgoed kan vergapen. De zaak was in kannen en kruiken toen bleek dat een geschikt gebouw – een leegstaande school groot genoeg voor de plannen – op slechts 5 minuten lopen van het station werd gevonden. En na een grondige verbouwing werd het museum TV Toys in april 1997 officieel geopend.

Het eerste dat de kersverse directeur Paul van den Heuvel mij tijdens mijn bezoek duidelijk maakt is, dat het museum nog lang niet af is. Deels betreft dat de zaken die jammergenoeg

niet voor de opening konden worden afgerond, maar bovenal zijn er nog zoveel verdere plannen. En dat betreft de nabije toekomst: alle speelmogelijkheden op het buitenterrein

door
WILCO TUINENBURG

moeten zo snel mogelijk worden verwezenlijkt. Maar ook voor de langere termijn staat er het nodige op stapel. Een leuk idee betreft het atelier. Het is de bedoeling dit open te stellen voor het publiek, dat zo getuige kan

zijn van het schetsen en ontwerpen van decors, maar bij voorbeeld ook van het in elkaar zetten van de verschillende bouwmodellen die van tv/film-creaties bestaan. Want de directeur heeft zijn alter ego de verzamelaar te verstaan te geven dat alles in aanmerking moet komen om te worden getoond. Bewaren en zorgvuldig opbergen is niet langer de prioriteit. Tentoonstellen wel. Maar gaat dat van harte? Paul van den Heuvel: 'Ja. Ik heb er eigenlijk geen enkele moeite mee. De tijd om bij voorbeeld bouwdozen onaan geraakt te bewaren – in een donkere kast uit angst voor verkleuring – ligt achter me. Ik vind het nu veel leuker om die dingen in elkaar te zetten en te laten zien. De enthousiaste reacties van bezoekers zijn oneindig veel bevredigender dan het plezier dat het simpele bewaren op zich bood.'

Uiterst links, Paul van den Heuvel.

Links, Batman-merchandising.

Rechts, Skippy-bal van Bruintje Beer uit de jaren '30.

Stef de Reuver, creatief adviseur van het museum TV Toys

Stef de Reuver maakt Sesamstraat- en Muppet Show-illustraties en kleitafereltjes voor zowel Nederlandse als buitenlandse uitgeverijen. Hij is vaste medewerker van het Nederlandse maandblad Sesamstraat. Boekjes met zijn werk zijn inmiddels in Nederland, de Verenigde Staten en Engeland verschenen. Zijn Sesamstraat-posters zijn bestsellers. De Reuver heeft vorig jaar oktober voor zijn werk zelfs een onderscheiding gekregen van Children's Television Workshop, de oorspronkelijke Amerikaanse producent van – zoals het daar heet – Sesame Street. En een tentoonstelling van zijn Sesamstraat-illustraties en kleitafereltjes in zijn woonplaats Westervoort trok veel belangstelling.

Behalve illustrator is Stef de Reuver ook verzamelaar van Sesamstraat- en Muppet Show-speelgoed en -merchandising.

Daarom was het ook niet vreemd dat toen hij een paar jaar geleden hoorde dat de TV Toys-collectie een vaste plek zou krijgen in een omgebouwde school in Dieren, hij aanbood om daaraan mee te werken.

Hij werd creatief adviseur van TV Toys en heeft zich vooral bezig gehouden met de styling van het museum. Ook heeft hij de ontwerpen gemaakt voor de meeste decors in het museum.

Een gedeelte van zijn eigen collectie heeft Stef de Reuver trouwens een plaatsje gegeven in het museum en wel in het straatje waar zowel een stukje decor van de Nederlandse Sesamstraat als een stukje decor van de Amerikaanse Sesame Street in het klein is nagebouwd.

Hoewel het museum al bijna een jaar open is, is ook voor Stef de Reuver het werk nog lang niet af. Behalve nieuwe decors maakt hij momenteel voor het balkon in het theater van het museum twee nieuwe poppen van de bekende Muppet Show-figuren Waldorf en Statler. Want De Reuver is eigenlijk ook nog poppenspeler en poppenmaker, maar dat is een ander verhaal.

MW

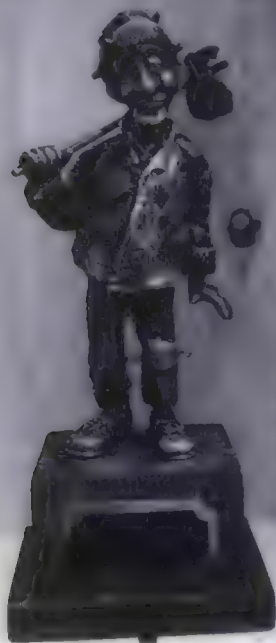
Wat Van den Heuvel bij elkaar heeft vergaard is trouwens zoveel dat hij slechts 20% in het museum uit kan stallen. 'Maar dat is eerder een voordeel dan een nadeel,' vindt hij. 'Het biedt de mogelijkheid om op gezette tijden delen van de collectie om te wisselen, zodat er regelmatig nieuwe zaken te zien zijn. En verder kunnen we er wat mee doen in de ruimte die we hebben voor wisselentoonstellingen. Want het streven is om elke 3 maanden iets nieuws te bewonderen moet zijn. En een uitgebreide collectie om uit te kunnen putten is daar een middel toe. Maar de faciliteiten van het museum staan nadrukkelijk ook open voor derden, fanatieke verzamelaars of andere gedrevenen. Mensen die een tic hebben vind ik fantastisch. En ze mogen allemaal komen met hun ideeën, of het nou om een expositie of tentoonstelling gaat, om een studieproject, of om een tekenaar die het leuk lijkt hier tussen de gasten strips te tekenen. Ik wil graag kijken of we er bij TV Toys aan kunnen meewerken.'

Tocht der herinnering

Hoewel het veranderlijke één karaktertrek is, zit er ook een constante factor in het concept van TV Toys. Dat is de opstelling van de materialen. Via een kronkelend pad wordt de bezoeker meegenomen langs vele tv- en filmcreaties die in vitrines en decors worden voorgesteld. 'Het streven is,' aldus Van den Heuvel, 'om zeker van de Nederlandse figuren, naast een (deels wisselend) aanbod van producten, een origineel item te tonen. Zoals in het decor van *Swiebertje* behalve puzzels, glazen en drinkbekers ook het originele kostuum van **Joop Doderer** te bezichtigen is. Verder hebben we de originele poppen van *De Bereboot*, in bruikleen gekregen van

schrijver **Lo Hartog van Banda**, maar ook die van de *Tom Poes*-tv-verhalen uit de jaren '50. En als het niet lukt om een origineel item te pakken te krijgen, dan maken we het na. Zoals in het geval van *De Fabeltjeskrant*. Met die tv-productie is het in Nederland qua merchandising overigens allemaal begonnen. Hierbij werd met het uitbrengen van artikelen voor het eerst veel verder gegaan dan het zogenaamde 'platte werk' van puzzels, boeken en briefkaarten. *De Fabeltjeskrant* heeft daardoor recht op een prominente plek in het museum, maar juist daarom is het jammer dat we niets origineels te bieden hebben als kroon op het geheel. Dus hebben we Meneer de Uil precies nagemaakt. En het leuke is dat de viltfabriek waar we onze stof bestelden,

De Swiebertje Award

Het museum TV Toys werd op 24 april 1997 officieel geopend door niemand minder dan **Joop Doderer**, voor de oudjes onder ons beter bekend als Swiebertje. Ter gelegenheid van de opening had museum-directeur **Paul van den Heuvel** op het terrein achter TV Toys een grote circustent neergezet, waar door een fanfare-orkest een uniek concert werd gegeven van muziek, bekend van films en televisieseries. Het concert werd besloten met het muziekje uit de NCRV-serie Swiebertje en dat was voor alle aanwezigen de cue voor de uitreiking van de TV Toys Life Achievement Award – een bronzen beeldje van Swiebertje gemaakt door **Stef de Reuver** – aan Joop Doderer. Vanaf dat moment ging de prijs ook officieel de Swiebertje Award heten. De prijs wordt jaarlijks toegekend aan iemand die de Nederlandse televisie groot heeft gemaakt. Dit jaar wordt de prijs op 22 mei uitgereikt.

MW

ook de leverancier voor de echte poppenserie was. En zij konden ons het oorspronkelijke materiaal leveren. Zodat onze Meneer de Uil toch iets authentieks heeft.'

Zoals iedere bezoeker van TV Toys al gauw merkt, werkt het concept. En de eerste tv-generatie ziet er alleen maar oude bekenden, die een gevoel van nostalgie losmaken waarvan zij dacht dat het voorbehouden was aan oudere bevolkingsgroepen. Maar weemoed en de hang naar de zorgeloze kinderjaren spelen bij velen blijkbaar al ruim voor de grens van 65 jaar op en raken ook degenen die in de bloei van hun leven zijn. Al is het niet verwonderlijk dat al die bekende figuren uit het verleden het nodige losmaken. Zo schijn ik persoonlijk in mijn jonge jaren nogal huiverig te zijn geweest voor de heks Eucalypta. Een emotie die ik zelf niet concreet herinner, maar ik weet wel dat de wereld van *Paulus de Boskabouter* me tot op heden nauwelijks aanspreekt. *De Fabeltjeskrant* daarentegen zegt me veel meer, en opeens geconfronteerd met die personages voel ik direct weer iets van affectie. Zo zal een ieder bij elke tv-serie zijn eigen herinneringen ophalen. En aan het eind van een bezoek blijkt het dan voor te komen dat met name vaders er wel eens moeilijk toe bewo-

gen kunnen worden het museum te verlaten. Want hoewel ze (gelukkig?) getrouwd zijn, met 2 (schatten?) van kinderen, een goed betaalde baan hebben die samen met het salaris van vrouwlief borg staat voor financiële vrijheid, biedt TV Toys ze iets dat ze kwijt zijn, en nooit meer terug zullen krijgen: het ongecompliceerde geluk van hun jeugd.

Maar hoewel voorgoed verloren, in Dieren kun je het gevoel van toen op zo'n manier herbeleven dat het voor een korte tijd lijkt of het hier tastbaar is. En dat – helaas – ook bij een museum als TV Toys praktisch alles achter glas staat, doet aan die enorme beleving niets af.

EPIC

SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL

NOORD

GESPECIALISEERD
IN US COMICS EN
TWEEDHANDSTRIPS
INKOOP EN VERKOOP
JACOBUSDEWIJDE 15 - 11
31 010 4664360

ROTTERDAM

"DE STRIP-AAP"

IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN

KUIPERSDIJK 66
ENSCHDE 053-4305261

"Fantasia"

Grote collectie strips

Ruim assortiment
antiquariaat

Groot aanbod
stripposters en
zeefdrukken

Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

Vlnr, De Swiebertje Award, De Bereboot, Bommel en Tom Poes.

Boven, Eerste nummer van TV Toys News, een nieuwsbrief voor de liefhebbers.

Midden, Paulushandpop.

Onder, Tentoonstelling Hercules: gesigneerde foto's van Renée O'Connor (Gabrielle) en Lucy Lawless (Xena).

TV Toys presenteert Hercules

Vier keer per jaar presenteert het museum TV Toys een expositie over een belangrijk of actueel film- of televisie-onderwerp. De nieuwe Disney-tekenfilm Hercules is zo'n onderwerp en bovendien een ware merchandisinghappening, waar het museum graag aan wilde meedoen. Daarom werd een paar weken na de release van de tekenfilm Hercules een expositie over het fenomeen Hercules geopend. Behalve de Disney-tekenfilm zijn namelijk ook de populaire televisieseries Hercules en Xena op de tentoonstelling terug te vinden.

Het gedeelte van de tentoonstelling over de Hercules-tekenfilm is vooral ingericht met veel promotiemateriaal van Buena Vista en speelgoed en merchandising dat door de Nederlandse en Belgische licentiehouders ter beschikking is gesteld. Ook is er een fototentoonstelling van The Making of Hercules. Werkelijk uniek is het materiaal van de televisieseries Hercules en Xena, dat ter beschikking is gesteld door de Nederlandse en Duitse Hercules-en-Xenafanclubs. De fanclubs hebben goede contacten met de makers en de acteurs van de twee televisieseries en heeft daardoor materiaal kunnen verzamelen waar iedere verzamelaar van zal smullen. Er is zelfs materiaal te zien van de Hercules-en-Xenatekenfilm.

De medewerking van de Hercules-en-Xenafanclubs past goed in het beleid van TV Toys, waarbij in de toekomst meer en meer fanclubs zullen worden uitgenodigd om aan de ontwikkeling van het museum mee te werken.

De Hercules-tentoonstelling is nog tot en met 15 maart in het museum TV Toys te zien. Daarna staat een tentoonstelling over het VPRO-programma Villa Achterwerk op het programma.

MW

TV Toys, telefoon (+31)(0)313-450419, is elke dag behalve maandag open van 10.00-17.00 uur. Op aanvraag staat voor met name studietoelagen het documentatiecentrum en het depot ook tot ieders beschikking.

Yendor
STRIPWINKEL

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

**STRIPWINKEL
SJORS**

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat

In- en verkoop van nieuwe, gebruikte
en antiekistische stripverhalen

Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

R. Crumb

Van geek tot stercartoonist

door
HARRY WIBIER

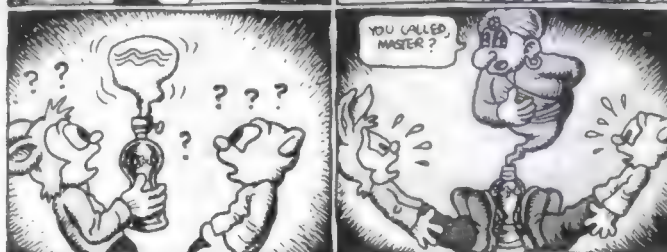
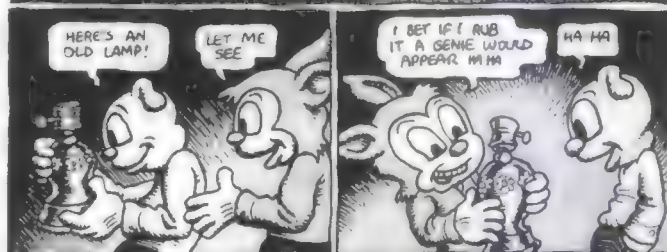
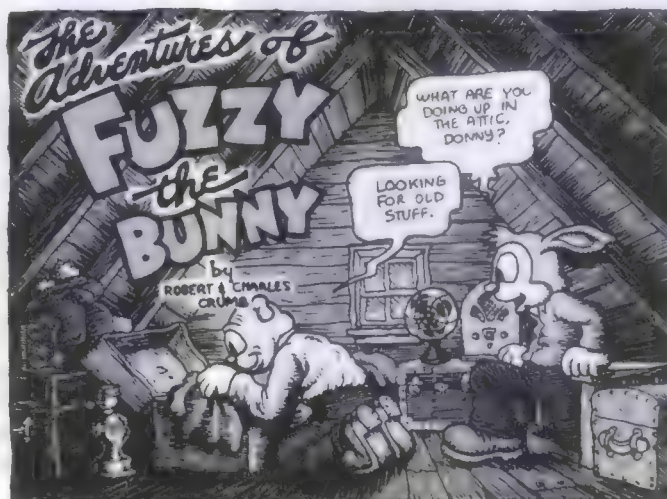
Stevig gebouwde vrouwen, LSD, oude volksmuziek, zichzelf en frustraties. Het zijn de stokpaardjes van de Amerikaan Robert Crumb (1943) die ondanks zijn maatschappelijk aanzien nog steeds het label undergroundtekenaar mag dragen. Dat zijn oeuvre eind jaren '90 salonfähig is geworden blijkt eens en te meer als in het najaar van 1997 uitgeverij Little, Brown and Company een luxe kloek boekwerk uitbrengt met de titel *The R. Crumb Coffee Table Art Book*. Het heeft ongeveer het formaat van een grammofoonplaat, telt 256 pagina's, weegt een slordige twee kilo en bevat hoofdzakelijk oud werk. Een reuzenbonbon voor de bibliofiel – dat zonder meer – maar kan de modale Crumb liefhebber er met even volle teugen van genieten?

Mr. Natural and his pal R. Crumb

Rechtsboven, Crumb en zijn tegendraadse guru Mr. Natural.

Hierboven, Kinderwerk van Charles Crumb dat in 1970 een nieuw leven kreeg door broer Robert (hernaast).

Het tijdperk dat Crumbs werk enkel toegankelijk was voor de eenzame liefhebber die de moeite wilde nemen om obscure blaadjes uit de Verenigde Staten te bestellen is voorbij. Een bezoekje aan een goede boekhandel is tegenwoordig voldoende om een reeks verhalen, een schetsboek of een pak kaartjes met afbeeldingen van lang vergeten Franse muzikanten in handen te krijgen. *Keep on truckin'* *Mr. Natural* en *Fritz the cat* zijn algemeen cultuuroord geworden en in tientallen verschillende uitgaven voorhanden. En ze staan ook weer in *The R. Crumb Coffee Table Art Book*. Zelfs de platenhoes die Crumb maakte voor *Big Brother & the Holding company* (Janis Joplin) is voor de 83e keer van stal gehaald. Bij snelle doorbladeren van het boek wordt daardoor de indruk gewekt dat het hier gaat om een vlug samengestelde verzameling 'greatest hits' die *easy money* voor de uitgever en de auteur moet gaan opleveren. Maar dat is een indruk die bij nadere bestudering snel verdwijnt.

Geek

Zoals *Peter Pontiac* in *The Pontiac Review* zijn werk toelicht met handgeschreven teksten, zo schreef Crumb een aantal pagina's vol met herinneringen en beschouwingen over zijn leven, zijn creaties en alles wat er omheen gebeurde. Deze bladzijden vormen de leidraad in het boek en geven het een chronologische en thematische structuur. Crumbs eerste handgeschreven pagina heeft

de titel *My earliest memory of comic books is the way they smelled*. Hierin beschrijft hij hoe hij en zijn broer **Charles** aan het medium strip verslingerd raakten. De twee verslonden strips als *Donald Duck*, *Heckle and Jeckle* en *Little Lulu*. Op stille momenten bedacht Charles plotjes. De kleine Robert dacht nooit na over verhaaltjes; hij tekende ze gewoon.

De twee pagina's erna zijn gevuld met omslagen van stripboeken die Crumb las in zijn vroege kinderjaren. Daarna begint het echt boeiend te worden met afbeeldingen van een oud stripje van Charles Crumb. De simpele kindertekeningen op oud vergeeld gelinieerd papier met de titel *Fuzzy the bunny* roepen de sfeer op van Crumbs vroegste jeugd. In de marge van de pagina schrijft Robert Crumb dat het verhaal uit 1952 stamt en dat hij het zó vaak heeft gelezen dat het een soort icoon voor hem is geworden. Dan begint *The adventures of Fuzzy the Bunny*, een twaalf pagina's tellend verhaal dat in 1970 is verschenen in *Zap comix* 5. Het blijkt Roberts bewerking van Charles' oude vergeelde stripje. Bijna letterlijk heeft hij het scenario van zijn broer gevolgd. De jeugd-nostalgie wordt doorgezet met *Treasure island days*, een strip over de jeugdbelevissen van Charles en Robert en hun mislukte poging om een schat te begraven en de ligging ervan in kaart te brengen. Als Crumb vervolgens op een handgeschreven pagina vertelt over zijn middenklasse afkomst, zijn afwijkend gedrag ten opzichte van andere jongetjes en zijn vrome opvoeding, ontpopt *The R. Crumb Coffee Table Art Book* zich langzamerhand als een geraffineerde biografie die een beter beeld geeft van het fenomeen Crumb dan het handjevol televisie-documentaires dat onderhand over de tekenaar is gemaakt.

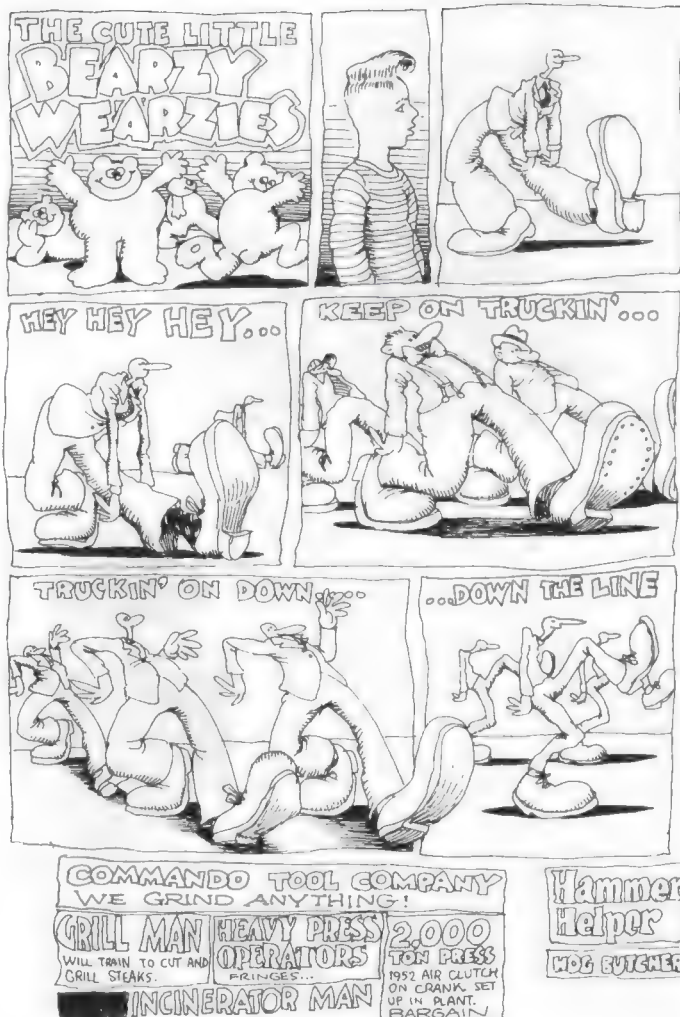
Crumbs teksten en de strips vormen een eenheid. Ze vertellen hetzelfde verhaal zonder elkaar te overlappen; een verlegen maar arrogant jongetje, dat maar moeilijk geaccepteerd wordt door zijn leeftijdsgenoten en als de dood is voor meisjes, vlucht weg in strips en weet zich daardoor staande te houden. De

Boven, Zelfportret in een schetsboek, 1994.

Rechts, Een aanloop op de fameuze *Keep on truckin'*...-pagina.

Onder, Oude muziek, de grote passie van Crumb.

korte autobiografische strips van Crumb zijn in dit boek geen fragmenten meer. Ze hebben een kader gekregen en zijn ten opzichte van elkaar gepositioneerd. En ook al staat er weinig nieuw materiaal in het boek, door de uitgekende opzet krijgt ieder oude strip weer een nieuwe betekenis. Gaandeweg blijkt *The R. Crumb Coffee Table Art Book* een ongelukkige titel die niet de lading dekt. Beter was geweest *Robert Crumb, a life in comics*.

Superstar

Crumb beschrijft hoe hij in contact kwam met zijn idool **Harvey Kurtzman** en met

hem samen ging werken. Hij maakte carrière als tekenaar van Ansichtkaarten, trouwde met de eerste vrouw die voor hem viel en maakte zijn eerste trip op LSD. De teksten worden afgewisseld met prachtige strips, foto's, illustraties en schetsen. Het beeldmateriaal krijgt daarbij veel meer ruimte dan de teksten waardoor het biografische boek vooral een kijkboek is geworden. Dat is een goede keuze van samensteller **Peter Poplaski**, want door het autobiografische karakter van de strips en de tekeningen behoeven deze weinig uitleg. Zo is bij voorbeeld op een schetspagina uit 1963 duidelijk te zien wat voor invloed LSD op Crumbs tekenvermogen heeft. Drie jaar na deze schetsen maakte hij de krabbels die langzaam leidden tot de fameuze pagina *Keep on truckin'* Het staat allemaal in het boek. Het zijn niet alleen de 'greatest hits', maar het is vooral de geschiedenis van hun ontstaan (met name in beeld) die het boek in deze fase interessant maakt.

Maar succes en genialiteit zijn niet eeuwigdurend. Ook Crumb heeft zijn dips en het boek zou niet compleet zijn als deze niet werden belicht. *The seventies was the 'burn-out decade'*!, *The party was over*, luidt de titel van één van Crumbs teksten. Daarin vertelt hij dat hij zich miskend voelde in de tijd dat hij niet van het maken van strips kon leven. Tot 1972 was hij afhankelijk van de bijstand. Maar het was wel de tijd dat hij onbekommerd en geestdriftig op drugs geïn-

AN OBSSIVE PRE-OCCUPATION...A FASCINATION, MAY, AN INTENSE LOVE FOR CERTAIN THINGS OF THE PAST:

Deep Nostalgia

IN MY CASE, PARTICULARLY FOR AMERICA OF THE 1860S TO 1930 PERIOD, OR/AND PRE-INDUSTRIAL EUROPE...

Floyd Campbell WITH VINCENT LOPEZ COMBINATION NEW YORK

"SHIRTY" COOK Murray's Venetian Orchestra Los Angeles, Cal.

EVERYBODY THINKS THEY'RE SUPERIOR TO EVERYBODY ELSE IN SOME WAY, BUT I REALLY AM." - R. CRUMB

De pagina's uit de jaren zeventig behoren niet tot de beste uit het boek, maar de bovenstaande toelichting geeft ze een boeiend kader. Bovendien zitten er toch nog een aantal prachtige tekeningen en platen tussen en stijgt de kwaliteit weer naarmate Crumb het einde van het boek nadert. Met name de strips over de vreemde muzikale voorkeuren van de tekenaar lijken in alle opzichten het werk van een even geroutineerd als gedreven vakman.

Inhoudelijk dus niets dan lof voor dit nieuwe Crumbboek. Het is alomvattend genoeg om een beginnend Crumb liefhebber een complete selectie van zijn werk te bieden en verdie-

Links, Crumb valt op vrouwen met een bijzonder stevige bouw. Ze zijn in veel van zijn strips terug te vinden.

The R. Crumb Coffee Table Art Book

Crumb
Little, Brown and Company 1997
Import Nilsson & Lamm
ISBN 0-316-16306-6
Prijs f94 / Bfr.1880
(256 pagina's, veel kleur, h.k.)

Hoe Eddie in balbezit kwam

Gumbah
 Harmonie/Carus 1997
 ISBN 90-803481-2-0
 Prijs f19,90 / Bfr.398
 (112 pagina's, zwart/wit, s.k.)

De onbeholpen tekenstijl, de verkreukelde lettertjes, de ongerijmde invallen, de harde humor en de voorliefde voor flauwe woordspelingen: de overeenkomsten tussen de cartoons van **Gumbah** en **Kamagurka** is soms zo groot dat de grappen verwisselbaar lijken en je goed moet kijken wie van beiden de maker is. Die overeenkomst is weliswaar een verklaring voor de betrekkelijk snelle en gemakkelijke acceptatie van Gumbah's werk, maar niet voor zijn succes. Kamagurka's tekenstijl en absurdistische humor nodigen uit tot navolging. Het probleem is dat zijn navolgers nooit even leuk zijn als de meester zelf, of zelfs maar in zijn buurt komen. Ze missen authenticiteit en dat is wat Gumbah onderscheidt: een eigen stem, beter gezegd een eigen gekte. Waar Kamagurka's werk op zijn beste momenten vlijmscherp en ontluisterend is, zijn Gumbah's tekeningen eerder schrijnend en melancholiek. Op de eerste bladzijde van het boekje is het al raak. Een kenau, de handen in de zij, kijkt toe hoe haar op de grond liggende echtgenoot zich laat pijpen door een ondefinieerbaar, gestreept dier met een feesthoedje op. De vrouw: 'Zo, en dat noemt meneer een zakenlunch.' Afgezien van de tekeningstijl staat

BOEKEN

de cartoon dichter bij **Peter van Straaten** dan bij Kamagurka. Bij andere teksten ('Omdat de dichter de voor-dracht van zijn poëzie overliet aan steeds een ander gehandicapte familielid, behielden de voorleesavonden hun oorspronkelijke frisheid') zou je gemakkelijk een tekening van **Benoit van Innis** kunnen bedenken. De humor van Gumbah is veelzijdiger dan de eerste, oppervlakkige indruk die ze bij de lezer wekt, en het is jammer dat hij zich de laatste tijd – bij voorbeeld in *Nieuwe Revu*, waar hij Kamagurka opvolgde – tevreden lijkt te stellen met erg melige grappen. Een kortstondig gebrek aan inspiratie? De volgende bundel zal het uitwijzen.

PvO

Patje van het Groenewoud 4: Carl

Dieter & Plessix
 Geknipt Papier 1997
 ISBN 90-73619-65-3 (h.k.)
 ISBN 90-73619-66-1
 Prijs f29,75 / Bfr.525 (h.k.)
 f14,25 / Bfr.250
 (48 pagina's, kleur, h.k. + s.k.)

In het vierde deel uit deze serie reist Patje naar de Verenigde Staten. Zijn grootvader ligt op sterven en wil nog een keer zijn zoon Carl, Patjes vader, zien. Carl vertrok vlak na de oorlog naar de VS om zijn geluk te beproeven

en liet zijn vrouw en zijn zoon achter. Patje heeft mede daarom weinig zin om zijn vader op te sporen, maar zijn vrouw Molly weet hem toch te overreden.

Bij toeval ontmoet Patje zijn vader in een streek van Arkansas waar het fascisme, vertegenwoordigd door de Ku-Klux-Klan, welig tiert. Als zijn vader een neger verraadt wil patje hem aangeven bij de politie. Zijn vader kan hem tegenhouden maar is nu genoodzaakt zijn levensverhaal te vertellen. Dan blijkt dat niet alles is wat het lijkt en daarmee beginnen de avonturen.

Ook in dit album laten scenarist **Michel Plessix** en tekenaar **Dieter** zien dat ze veel in hun mars hebben. Een goed doortimmerd scenario voorzien van prachtige tekeningen laat de lezer de sfeer proeven van de VS aan het begin van de jaren zestig. Plessix werkt graag met close-ups en hanteert afwisselende camera-standpunten. Dit en het gedetailleerde tekenwerk maken samen een filmische indruk. Het album is ook los leesbaar van de andere delen uit de serie, maar dat is niet aan te raden want *Carl* is een uitstekend album uit een magnifieke reeks.

Van harte aanbevolen.

RvW

De bodem van de wereld 1: Juffrouw H

Corbeyran & Falque
 Casterman 1997
 ISBN 90-303-3310-3
 Prijs f15,95 / Bfr.295
 (48 pagina's, kleur, s.k.)

Het boek heeft een onwezenlijke illustratie op de voorkant die qua genre inhangt tussen fantasy en sciencefiction. Voorin staat te lezen dat het album oorspronkelijk is verschenen bij de Franse uitgever Delcourt. Dat zijn twee kenmerken die normaliter gelden voor albums van uitgeverij

Talent. Desalniettemin is het eerste deel van *De bodem van de wereld* er één van uitgeverij Casterman. Wilde Talent dit album niet op de Nederlandse markt brengen of wilde Casterman het boek zo graag uitgeven dat ze Talent simpelweg zijn voorgeweest? Wellicht valt het antwoord op deze vraag af te leiden uit de inhoud van het boek.

Vanaf het begin af aan is duidelijk dat het verhaal een dubbele bodem heeft. Scenarist **Eric Corbeyran** heeft een wereld neergezet waar zich een tweedeling heeft voltrokken. Boven is de stad waar technologie en welvaart hand in hand gaan. Beneden is een dorre en kale vlakte waar een agressieve massa in armoede leeft. De ontwikkelde stadsmensen maken op hun een indruk alsof het tovenaars zijn. Het is duidelijk dat Corbeyran zo graag iets wil vertellen over de kloof tussen arm en rijk die volgens hem steeds groter wordt. Een dergelijk intellectueel engagement past beter in het fonds van Casterman dan in het fonds van Talent.

Tekenaar **Denis Falque** ging op de loop met de wereld van Corbeyran en gaf hem vorm alsof de wereld zat te wachten op een dertien-in-een-dozijn fantasystrip waarin vliegtuigen lijken op race-auto's uit de jaren dertig en vrouwelijke hoofdrolspelers toch minstens een paar pagina's in hun ondergoed rond moeten lopen. Op zich best begrijpelijk want Corbeyran heeft zijn boodschap kracht bijgezet door arm en rijk af en toe in een conflictsituatie met een snuffe actie neer te zetten. Wat dat betreft is *De bodem van de wereld* dus echt een boek voor Talent.

Normaal gesproken is de combinatie van een intelligent verhaal met snelle actie een waarborg voor een lekker weglezend stripverhaal, maar in dit geval komen zowel de actie als de subtiele onderlaag te weinig tot hun recht om een echt goed boek tot gevolg te hebben. Wat dat betreft is het zeer veronderstelbaar dat Talent het boek niet wilde uitgeven; er gebeurt niet veel avontuurlijks in.

Als het gaat om de intellectuele waarde is het vooralsnog moeilijk om een oordeel te geven op basis van dit eerste deel, want het verhaal is nog maar amper op gang gekomen. De hoofdpersonen hebben op de laatste bladzijde net een reis naar de stad aanvaard. Wellicht dat het verhaal daar de diepgang krijgt die goed bij Casterman past, anders was het wellicht beter geweest dat ook Casterman het boek links had laten liggen, ondanks het gegeven dat die Falque wel heel erg mooi kan tekenen ...

HW

**

Jonathan 12: Hij die de rivieren naar de zee leidt

Cosey

Lombard 1997

ISBN 90-5581-168-8

Prijs f11,25 / Bfr.210

(64 pagina's, kleur, s.k.)

Tibet is in. Het album *Kuifje in Tibet* is al heel oud, maar de tentoonstelling 'Naar Tibet met Kuifje' is nog tot ver in 1998 te bezichtigen. En wat te denken van de recente film *Seven years in Tibet* met **Brad Pitt** in de hoofdrol, vermomd als Arië? Daar kan een nieu-

w *Jonathan*, die zich groten-deels op het 'dak van de wereld' afspeelt, nog wel bij. Met het twaalfde deel van *Jonathan* heeft **Cosey** na tien jaar stilte (zijn 'ten years in Tibet') een comeback gemaakt met een album dat hier en daar onnavolgbare trekjes vertoont. Gevoelig voor de softe sfeer die Cosey goed kan opwekken, begon ik enthousiast met lezen. Waar ik echter gewond ben om iets dat ik mooi vind in één adem uit te lezen, lukte het mij niet bij dit album. In tegenstelling tot de vorige pakkend gemaakte *Jonathans* raakte ik in dit nieuwe verhaal de draad kwijt, moest ik steeds terugbladeren, leken de personages op elkaar, was de verhaallijn (verhaallijnen is beter gezegd) niet duidelijk, kon ik de namen niet bij de personen plaatsen, kortom: ergernis.

Wat is er aan de hand met dit album? *Jonathan* is in Tibet en hoort dat de beroemde Tibetaanse Stem optreedt onder supervisie van de Chinese autoriteiten (want zij zijn de bezetters van Tibet), maar dat zij niet naar het buitenland mag vanwege een dissidente in de gevangenis verblijvende kennis. Om dit gegeven heen worden allerlei ingewikkelde ontmoetingen, flashbacks en personages gebreed die eigenlijk eerder verstorend dan versterkend werken. Dit chaotisch breiwerk maakt dit album een beetje een allegaartje. Cosey probeert iets politieks zeggen over de situatie in Tibet. Tegelijkertijd wil hij ook de culturele rijkdom promoten die hij daar heeft gezien. Tevens poogt hij aan te geven dat de Chinezen niet allemaal onverdeeld brute bezetters zijn. Bovendien tracht hij ruimte te creëren voor een flinke portie nostalgie.

Ik vond dit alles teleurstellend uitpakken, hoe goed gedocumenteerd Cosey immer weer blijkt te zijn geweest. Het las gewoon niet lekker, en dat is toch een groot manco voor een stripverhaal. Voor de *Jonathan*-fans is het even doorbijten. Maar voor wie zijn

geheugen over Tibet wil opruimen, heeft *Hij die de rivieren naar de zee leidt* zeker educatieve waarde.

AD

**

Oppassen! I

Van Houweninge & De Vos & Witte
Drukwerk 1997

ISBN geen

Prijs f12,50 / Bfr.235

(48 pagina's, kleur, s.k.)

Denkend aan Holland zie ik soaps & comedies traag over het oneindige scherm gaan. Rijen ondenkbaar populaire acteurs in een troosteloos spel verzonken. De stem van het volk, gevreesd om de vileine toon, maakt dat dit grootse showverband tot de eeuwigheid is veroordeeld.

Deze parafrase op het bekende gedicht *Herinnering aan Holland* van **H. Marsman** welke spontaan op bij het aanschouwen van voorliggend album met één-paginagrappen gebaseerd op de bekende tv-serie *Oppassen!*. Deze comedy wordt wekelijks op de zaterdagavond door de VARA uitgezonden en sleept de kijker mee in de sores van de familie Bol en Buys. Twee grootvaders – rollen van **Coen Flink** en **Ben Hulsman** – runnen een huishouden en trachten hun kinderen en kleinkinderen nog wat normen en waarden mee te geven. Bij het geven van levenslessen gaat er steevast iets mis. Door het gearchargeerd geven van meningen

dreigt het zelfs zo nu en dan leuk te worden. De in het stripalbum verzamelde grappen geven de sfeer van de comedy juist weer. De Opa's vormen een blok tegenover de rest van de familie, maar staan elkaar ook wel eens naar het leven. De humor is mild met een neiging naar melig, maar gek genoeg treedt er juist daardoor met regelmaat herkenning op. De lullige situaties, waarin de familieleden terecht komen, zijn net niet absurd genoeg om ondenkbaar te zijn. Bestudering van dit album leidt tot de welhaast onvermijdelijke conclusie dat de gags van **Chiem van Houweninge** en **Marina de Vos** leuker zijn dan de comedy. De one-liners van beide grootvaders zorgen voor best wat leuke ogenblikken. De tekenstijl van **Bert Witte** is schetsmatig karikaturaal. De hoofdpersonen zijn getooid met een dierenfysionomie. Geinig toch?

RB

**

De proefstukken van Piet Pleyter

David

Casterman 1997

ISBN 90-303-3270-0

Prijs f9,95 / Bfr.195

(48 pagina's, kleur, s.k.)

Dit is een raar boek. Het blijkt mij onmogelijk om greep te krijgen op de verschillende losse verhalen; op de 'proefstukken' van Piet Pleyter. De overwegend zwartgallige verhalen rond een advocaat die probeert om zijn machteloosheid tegenover het menselijk onvermogen te overwinnen zijn veel meer cynisch dan

leuk. Toch worden ze gebracht, opgebouwd en van een pointe voorzien op een manier die volgens mij een humoristisch effect wil bewerkstelligen. Dat blijft uit. Voortdurend dringt de vraag zich op wat **Igor David** nou eigenlijk wil bereiken met zijn verhalen. Ik heb het gevoel dat hij zijn doel voorbij schiet. Maar David kan prachtig tekenen en zijn teksten hebben, in een vertaling van **Johan Anthierens**, zelfs een zekere poëtische kwaliteit. De proefstukken van **Piet Pleyter** is daardoor een heel mooi en goed verzorgd stripalbum waarvan ik maar moeilijk kan geloven dat het niet met de grootste efficiëntie een bepaald doel probeert te bereiken. Alleen: ik weet niet wat dat doel dan is. Hoe lang ik ook over het boek gebogen zit, de verhalen lopen me als zand door de vingers. Raar, interessant, maar ook héél onbevredigend en zelfs enigszins verontrustend.

SR

dat voor een internationale markt geschikt was. Wrightson tekende graag freaks en beide auteurs waren fans van **Todd Brownings** film *Freaks*, dus de keuze van het onderwerp was snel gemaakt.

Het verhaal vertelt de lotgevallen van een rondreizende freakshow. Een duistere gesluisde figuur verhaalt, aangekomen op een regenachtig dag in Duits dorp, de huiveringwekkende geschiedenis van de mismaakten, die zich in de huifkar bevinden. De verstotingen hebben allemaal op het punt gestaan om een einde te maken aan hun miserabele bestaan. Maar door de tussenkomst van de charismatische Valker hebben ze zich bij elkaar aangesloten tot een rondreizend circus. Helaas komt er aan hun vreedzame bestaan een einde door de geboorte van een kind ...

Freak Show leest lekker weg en is met recht wat in het Engels een 'pageturner' genoemd wordt. Je kan nauwelijks wachten op de ontknoping. Wrightson kan zich helemaal uitleven in zijn sfeervolle tekeningen. Zijn beheersing van zwart/witwerking, dramatische belichtingen en arceringen komen goed uit de verf in deze zwart/wit-uitgave. Aan de andere kant komt af en toe toch ook een zwakte van zijn tekencapaciteiten aan de oppervlakte: een matige beheersing van correcte anatomie, verhoudingen en perspectief. Maar goed, hij is dan ook des te beter in het tekenen van monsterlijke vervormingen.

Het tweede deel van dit boek bestaat uit een serie illustraties die Wrightson op verzoek van horror-auteur **Stephen King** maakte voor het verhaal *The Stand*. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat deze platen zouden verschijnen in een kalender, maar Kings uitgever stak daar een stokje voor. Sommige prenten zijn technisch en compositorisch weergaloos en bewijzen dat Wrightson een knappe illustrator is. Bij andere werpen knullige anatomie en houdingen een smet op de platen. Maar voor de ware liefhebber valt er genoeg te genieten. Bovendien telt het boek als extra's een print van Wrightsons *Freak Show*-tour, korte interviews met hem over de ontstaansgeschiedenis van de projecten en een incomplete bibliografie. Let wel, het hele boek is in het engels. De redactionele pagina's hadden hier en daar wel wat professioneler gekund, maar zijn toch een handige aanvulling.

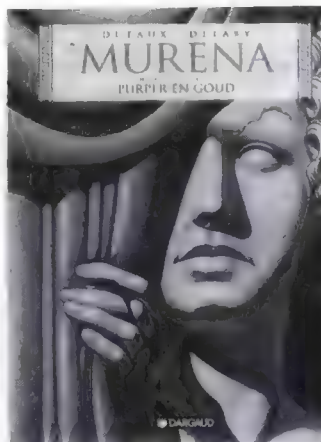
MN

Freak Show

Jones & King & Wrightson
Houthaven 1997
ISBN 90-73508-15-0
Prijs f89,95 / Bfr.1799
(84 pagina's, zwart/wit, h.k.)

De Amerikaan **Bernie Wrightson** werd in de jaren zeventig vooral populair door de horrorstrips die hij maakte voor *House of Mystery*, *Creepy* en *Eerie*. Met name de bewerkingen van diverse **Edgar Allen Poe**-verhalen behoren hierbij tot de hoogtepunten. De Nederlander **Rob van Bavel** kwam op het idee, in navolging van luxe uitgaven van Wrightsons werk als *A look Back*, om een luxe hardcover-serie helemaal gewijd aan het oeuvre van Wrightson uit te geven. Dit album is de eerste van wat een hele reeks moet worden.

Het ontstaan van *Freak Show* is een samenloop van omstandigheden. **Bernie Wrightson** wilde al heel lang samenwerken met schrijver **Bruce Jones**. **Neal Adams** benaderde hem om iets te maken

Murena I: Purper en goud

Dufaux & Delaby
Dargaud 1997
ISBN 90-6793-450-X
Prijs f10,95 / Bfr.219
(56 pagina's, kleur, s.k.)

De Romeinse tijd blijft opvallend genoeg voornamelijk Franse en Belgische scenaristen intrigeren en boeien.

Waarom weet niemand. In het geval van *Murena* heeft scenarist **Jean Dufaux** waarschijnlijk zijn oude geschiedenisboek over het antieke Rome teruggevonden en dat leverde kennelijk inspiratie voor een reeks. Om het geheel een serieus tintje te geven heeft hij een lijst van geraadpleegde literatuur in het album opgenomen. Zo extreem secuur documenteren zich weinig collega's. Allemaal leuk en aardig, maar het verhaal rond *Murena* komt niet verder dan een zwart/wit-afspiegeling van de Romeinse tijd.

Dufaux heeft met **Philippe Delaby** een getalenteerde tekenaar voor de reeks in dienst genomen. De 36-jarige Waal heeft reeds albums op teksten van **Yves Duval** en **Jean-Luc Vernal** van tekeningen voorzien. Honderd procent perfect is niemand. Zo weet de man zijn gebreken door functioneel bloot te camouflagen. Sommige personages zijn lachwekkend, oppervlakkig en onbedoeld spottend geschilderd. Ze hebben pompoenneuzen, vierkanten koppen of ze zijn clichématig zwart/wit geportretteerd. Agrippina is bij voorbeeld zo onsympathiek, dat je direct aan Alexis uit die afgrijselijke US-soapserie denkt. Overhaupt heeft dit album alle ingrediënten van een doorsnee soapserie. Overspel, haat, liefde, seks, agressie: het zijn ingrediënten waarmee een burger anno 1997 nog steeds wordt geamuseerd.

Bij tijd en wijlen heeft *Murena* ook veel weg van een sprookje van **Andersen**. Want een, natuurlijk, vieze feeks brouwt het lekkere fatale drankje. Zie je dan werkelijk zulke afschuwelijke monsters als je je laatste adem uitblaast?

Het *Murena*-album ziet er weliswaar verzorgd en professioneel uit, maar heeft teveel minpunten om boven de middelmaat te stijgen. Dan mag Delaby af en toe voor een passend perspectief te kiezen, of heeft Dufaux een verhaal met kop en staart geschreven, het mag niet baten. Met dit eerste deel gaan ze kopje onder in het meer van ambitie. Een duidelijk twijfelachtig werk dat naar vis noch vlees smaakt.

Een ervaren scenarist als Dufaux, onderscheiden met dertien prijzen en bekend van series als *Jessica Blandy*, *Giacomo C.* en *Chelsy*, had beter moeten weten.

GS

*

Gregory

Hempel
Comic Press 1997
ISBN 3-929093-14-6
Prijs DM24,80 (import)
(120 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Marc Hempel is een in de Verenigde Staten bekend stripauteur met een imposante publicatieleist. In Nederland kennen wij de veertigjarige Amerikaan amper, hoewel zijn werk te bewonderen was in tijdschriften als *Heavy Metal* en *Epic*. Ook maakte hij voor Marvel een *Spiderman*-comic. Wie meer van hem wil lezen kan tegenwoordig ook in Duitsland terecht. Daar heeft Comic Press Verlag *Gregory* uitgegeven.

Gregory is een vreemd kereltje dat het zieke broertje van Biebel zou kunnen zijn. Hij voelt zich veilig en geborgen in zijn isolatiecel en heeft totaal niet de behoefte deel te nemen aan de maatschappij. Zijn cel is zijn vrijheid. *Gregory*, die alleen maar dierlijke klanken uitstoot, is een interessant studie-object voor psychiaters.

De absurde en abstracte humor van Hempel zal zeker studenten bekoren. Hij heeft gewiekt voor een kinderlijke tekenstijl gekozen die weinig

afleidt. Maar die eenvoud is bedrieglijk. Men ziet duidelijk regelmatig grafische bekwaamheid. Deze stijl laat zich omschrijven als een geslaagde kruising tussen **Ikke** en **Andreas**. Bovendien komt de minimale en subtiële stijl de inhoud van de chronologische gerangschikt, verschillende *Gregory*-episodes ten goede. Of vertaler **Walter Truck** verantwoordelijk is voor woorden als 'Akkustivität', 'Promentär' en 'Frenetisch', dat contrasteert met *Gregory*'s simpele wereldje, is onbelangrijk. Ik ben echter wel benieuwd hoe de Nederlandse vertaling zal zijn. Maar aangezien het een zwart/wit-strip is, en dat spreekt weinig mensen aan, is de kans op een Nederlandse uitgave miniem. Een kleurversie zou afbreuk doen aan de sfeer. De meest ingenieuze en simplistische ingeving had Hempel op pagina 78. Daar voegt hij een dialoog tussen twee lezers als tekst in het verhaal. Een bij mijn weten nog nooit benutte techniek in het medium strip. Een mees-
terlijk moment!

GS

Loretta & Harpeya 2

Crisse & Goupil
Geknipt Papier 1997
ISBN 90-7361985-8 (h.k.)
ISBN 90-7361986-6
Prijs f29,75 / Bfr.525 (h.k.)
f14,25 / Bfr.250
(48 pagina's, kleur, h.k. + s.k.)

Bij een gagstrip is het de bedoeling dat iedere pagina een grap bevat. Wat zal een goedlachse lezer verwonderd opkijken als hij het tweede album over de twee gedroch-
telijke heksen *Loretta* en *Harpeya* heeft gelezen: nergens is een goede grap te bespeuren.

Helemaal nergens. Hoe op-
zichtig lollig scenarist **Goupil** de twee toverkollen ook tegen elkaar tracht uit te spelen, op geen enkele pagina resulteert zijn geploeter in een geslaagde grol. *Loretta* experimenteert wat met toverdrankjes en verandert in een kloon van **Pamela Anderson**. En dat dan veertig keer opnieuw. Als lezer wacht je op de clou en keer op keer verzandt *Goupil* al voordat hij zover gekomen is. Tegen het einde van het boek grijpt hij naar de noodvoorzieningen en propt hij zijn strip vol met bekende personages (**Arnold Schwarzenegger**, *Rambo*, *Tarzan*, *Peter Pan*, *Blueberry*, *Rork* en *Corto Maltese*), maar ook daarmee weet hij geen humor te produceren. Dit album is een complete mislukking, iets waar zelfs de begenadigde tekenaar **Crisse** niks aan kan veranderen. Deze kan zijn mooie vrouwen beter bewaren voor het door hemzelf geschreven *Perdita Queen*. De vlagen humor in die detective-reeks zijn leuker dan een heel album van *Loretta & Harpeya*.

JM

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

- **** grote klasse!
- *** goed
- ** redelijk
- * slecht
- o abominabel

De avonturen van Pinokkio

Polygram 1997
Bestelnummer 045 720-3
Prijs f39,95 / Bfr.799
(±90 minuten, Alle leeftijden)

Hoe ver zou de neus van regisseur en (mede-)scenario-schrijver **Steve Barron** zijn gegroeid, toen hij op de aftiteling van *The adventures of Pinocchio* vermeldde dat het verhaal was 'gebaseerd op de

VERZAMELBAND

Door technische oorzaken hebben we wat vertraging opgelopen, maar binnenkort is het dan eindelijk zover!

Begin april is de Stripschrift-verzamelband in een beperkte oplage beschikbaar

(in onze nieuwe moderne huisstijl).

Met behulp van het katernspeldensysteem kunnen per band twee complete Stripschrift-jaargangen zonder beschadiging worden opgeborgen!

De band is volledig voorzien van afwasbaar kunststof en op de rug zit een transparant venster voor jaartallen-aanduiding.

Wanneer u in het bezit wenst te komen van één of meer van de Stripschrift-verzamelbanden, stort dan zo spoedig mogelijk f 19,95 (inclusief porto- en verpakkingskosten) of een veelvoud van dit bedrag op girorekening 209948 ten name van Stripschrift, Amsterdam.

Na verschijnen wordt uw bestelling zo spoedig mogelijk verzonden.

roman van **Carlo Collodi**? Met diens boek heeft de film, behalve de naam van enkele personages, hoegenaamd niets uitstaande. Alle magie en poëzie van het origineel zijn met Coca Cola weggepoetst en wat ervoor in de plaats kwam, is de moeite van het navertellen niet waard. Ook over de melige dialogen, de belabberde liedjes (onder anderen **Stevie Wonder** en **Brian May**) en de lelijke art direction kan maar beter gezweven worden. De acteurs behelpen zich in een mengmoesje van tegenstrijdige dialecten en hun prestaties zijn over de hele linie onder maat. Dat geldt voor beproefde krachten als **Martin Landau** en **Genevieve Bujold**, beiden met een folkloristisch Italiaans accent, maar met name voor de computer-geanimeerde Pinokkio en de krekel Pepe, een wangedrocht uit **Jim Henson's Creature Shop**. Valt er werkelijk niets positiefs te melden over deze sentimentele, aanstellerige en lawaaiige draak? Hooguit dat de beproeving van deze film, minus de aftiteling, nog geen anderhalf uur duurt. Zo snel mogelijk vergeten.

PvO

o

Batman & Robin

Warner 1997
Bestelnummer PCV16500
Prijs n.v.t. (huurvideo)
(±125 minuten, 12 jaar)

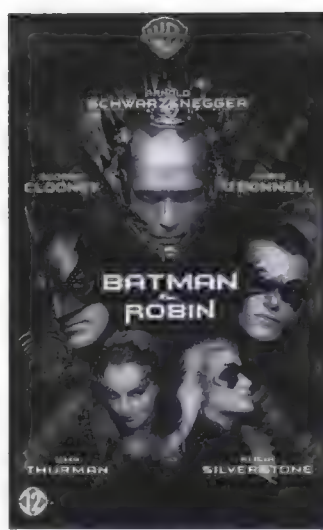
Of ik een film nu prachtig of vreselijk vind, hoogst zelden heb ik het gevoel dat ik mijn

tijd zit te verdoen. De film *Batman & Robin*, de vierde uit de *Batman*-reeks, is één van die uitzonderingen. Het is een product van absolute ongeïnteresseerdheid. Of het nu de regie, het script, het spel of de decors zijn, het is allemaal een rommeltje. De makers weten dat ze aan een film bezig zijn die zichzelf wel verkoopt en dus hun zakken zal vullen. Buiten deze financiële overwegingen lijkt er geen enkele reden te zijn waarom *Batman & Robin* gemaakt moest worden.

Deel drie uit de reeks – *Batman Forever* – ook geregisseerd door **Joel Schumacher**, was al geen hoogtepunt. Maar er viel nog voldoende te genieten, bij voorbeeld van de vileine **Tommy Lee Jones** en de doorgedraaide **James Carrey**. In superheldenfilms zijn het juist de schurken die de sjeu moeten brengen. In *Batman & Robin* krijgen we te maken met **Arnold Schwarzenegger**. Hij speelt de gedeprimeerde wetenschapper Mr. Freeze die zijn doodzieke vrouw heeft ingevroren om op zoek te gaan naar een geneeswijze. Helaas is hij uitgegleden bij het bassin vloeibare stikstof, waardoor hij alleen maar in leven kan blijven bij temperaturen onder het vriespunt. Omdat hij geen ondersteuning krijgt bij zijn medische onderzoeken besluit hij heel Gotham City te bevriezen.

Je ziet het aan en denkt 'Ach jochie toch'. Niet echt een reactie die een schurk dient op te roepen. Kompaan in het kwaad is **Poison Ivy (Uma Thurman)**, strijdster voor de plantenwereld. Om die te laten overleven wil ze de dierenwereld en de mensheid verdelgen. Ze weet alle mannen te betoveren met haar parfum om ze dan om te brengen met haar giftige lippen. Er is een klein probleempje: Thurman heeft de erotische uitstraling van een dovenetel, en daardoor zijn al haar pogingen de rol met overtuiging neer te zetten bij voorbaat gedoemd te mislukken.

Zijn de schurken nogal slap, de helden krijgen al helemaal niet de gelegenheid iets van de film te maken. *Batman (George*

Clooney) en Robin (**Chris O'Donnell**) zoeken de grenzen van hun wederzijds vertrouwen en moeten daarbij sentimentele teksten uitslaan die geen enkele acteur behoorlijk uit de mond zou krijgen. Als de butler Alfred (vaste kracht **Michael Gough**) ook nog stervend blijkt te zijn kunnen de tenen helemaal gekromd worden. Enig lichtpunt is de verschijning van het nichtje van Alfred (**Alicia Silverstone**). Zij

brengt de energie die de andere rollen zo missen. Maar waarom hier een Britse rol met een vet Amerikaans accent gespeeld wordt blijft een raadsel.

Maar vooruit, *Batman*-films draaien niet om script of spel, maar om vormgeving en actie. Helaas, Gotham heeft zijn intrigerende, duistere naargeestigheid verloren. Het is niet meer de hoofdstad van camp, maar van kitsch. Wie deze kleurenbagger bij elkaar verzonnen heeft mag wat mij betreft terug naar de houtskoolklas. En dan te bedenken dat regisseur Schumacher ooit als vormgever begonnen is. Met de actiescènes is het al even droevig gesteld. Door gebrek aan opbouw en rommelige choreografie en montage zijn ze al even morsig geworden als de rest van de film. Het wordt tijd om *Batman* en *Robin* op te sluiten met hun Battoys en iets nieuws te bedenken.

JWS

o

VIDEOBALLOON

STRIPAUTEURS OP VIDEO

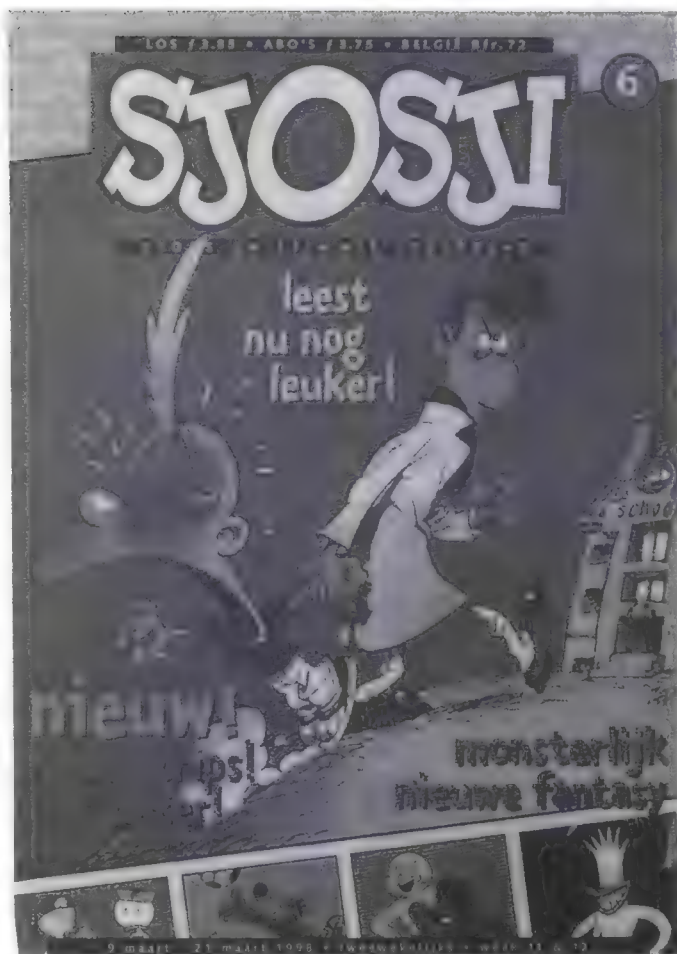
DEEL 2 IS UIT!

Na de prachtige video over *De Wiroja's* is het leven van **Martin Lodewijk** vastgelegd op *VideoBalloon 2!* Met unieke beelden van het tekenen van **Agent 327** en gesprekken met veel collega's, zoals **Don Lawrence**, **Dino Attanasio**, **Jan Kruis**, **Dick Matana**, **Daan Jippes**, **Eric Heuvel** en **Frits v.d. Heide**.

Koop deze video's in de stripwinkel of door het overmaken van f 59,95 per stuk of f 99,- samen op girorekening 464.79.95 t.n.v. **Crawfurd**, Culemborg. Drie uur video voor de liefhebber die er maar niet genoeg van kan krijgen!

In voorbereiding: *Deel 3, Don Lawrence* en *Deel 4, Jacques Martin!*
Het laatste nieuws binnenkort op internet: www.crawfurd.com.

SjoSji verandert formule

De redactie van *SjoSji* staat op het punt om de formule van haar blad te veranderen. Met ingang van het zesde nummer van de huidige jaargang zal de nadruk heel sterk komen te liggen op korte gagstrips. 'Het wordt minder avontuur en meer humor', aldus hoofdredacteur **Dirk Snoodijk**.

In de huidige formule is *SjoSji* een mix van avonturenverhalen en gagstrips. Uit enquêtes en een lezerspaneel zou blijken dat vooral de humoristische strips populair zijn bij de *SjoSji*-lezers. 'Over het algemeen worden *Dirkjan*, *Flippie Flink* en *Peer de plintkabouter* heel hoog gewaardeerd', constateert Snoodijk. Volgens hem doorloopt *SjoSji* een geleidelijke ontwikkeling: twintig jaar geleden, toen het blad nog *Eppo* heette, lag de nadruk altijd op vervolgverhalen. 'Dat is een ouderwet-

se vorm', vindt Snoodijk nu. 'Mensen zijn steeds meer gewend geraakt aan de televisie. Ze houden van korte, afgeronde dingen. Kijk maar naar het recente onderzoek naar *zap*-gedrag!'

Vanaf nummer zes zal *SjoSji* voornamelijk korte en afgeronde strips bevatten. Snoodijk: 'Dat worden vooral gags en strookjes, wat dus betekent dat we meer strips nodig hebben. We willen een heleboel nieuwe strips het blad in loodslen.' De bekendste serie die vanaf het zesde nummer zijn opwachting zal maken, is een oude bekende: *Casper en Hobbes*. Deze reeks van **Bill Watterson** was indertijd stopgezet vanwege problemen met de (nieuwe) rechthebbenden in Amerika, maar Snoodijk is blij de strip terug te hebben. De belangrijkste aanwinst van eigen bodem is *Fokke & Sukke* van het trio **Reid, Geleijnse** en **Van Tol** (zie *Stripschrift* 306). **Matthias Giesen**,

Casper en Hobbes

Zits

Eva & Adam

bekend van *Zone 5300*, is benaderd om cartoons te gaan maken. **Sergio Aragonès** zal zijn opwachting maken in *SjoSji* met een tekstloze strip. Verder is het de bedoeling dat *Eva & Adam* van **Bercovici** en **Gerrit de Jager** wordt vastgelegd.

Andere nieuwkomers zijn in Nederland nog vrij onbekend. Snoodijk verwacht veel van *Zits*, een humorstrip over pubers van **Jim Borgman** en **Jerry Scott**. In de Verenigde Staten is *Zits* vanaf de introductie in de afgelopen zomer al een groot succes. Uit Frankrijk komt de gagstrip rond de kwajongen *Titeuf*, getekend door **Zep**. In eigen land is ieder album van *Titeuf* goed voor een verkoop van zo'n honderdduizend exemplaren. **Tome** en **Darasse** zullen hun bijdrage leveren aan *SjoSji* met *Les Minoukinis*, een gagstrip gesitueerd op een paradijselijk naaktstrand. Voetbal krijgt ook zijn plaats in het blad dankzij de door ene **Monsieur B.** getekende humorreeks *Marc Lapraline*.

Veel van de huidige *SjoSji*-strips blijven. **Dirkjan** en **Peer de plintkabouter** krijgen meer ruimte, evenals **Errel & Moes** van de Amerikaan **Patrick McDonnell**. Ook **Spekkie Big** en de veelbekritiseerde strip *Mol* zullen niet worden afgeschreven. Ondanks de verleegde aandacht naar het kortere werk, zullen de strips *Meneer Johan* en *Victor Vallei* niet verdwijnen. Verder zal tekenaar **Lewis Trondheim** na afloop van *Kobijn* zijn nieuwe fantasy-strip *Donjon* in *SjoSji* publiceren. Op de vraag of de avonturenstrips *Storm* en *Franka* het veld moeten ruimen,

antwoordt Snoodijk: 'Die twee zullen zeker blijven, al krijgen ze minder ruimte.'

De lezer zal in het zesde nummer van *SjoSji* goed merken dat de redactie een nieuwe koers gaat varen. De veranderingen werken namelijk door in een aangepaste vormgeving en een andere cover. Hoofdredacteur Snoodijk is optimistisch over de nieuwe formule: 'We hopen een leuk blad te krijgen. En natuurlijk ook nieuwe abonnees.'

JM

Ook nieuw jasje voor SjoSji-Extra

In het voetspoor van de formulewijziging die het stripblad *SjoSji* doormaakt, zal ook *SjoSji Extra* een nieuw jasje krijgen. Dit aanverwante blad, dat tot nog toe hoofdzakelijk ten behoeve van de leesportefeuille wordt geproduceerd, zal vanaf het zevende nummer ook in de losse verkoop verschijnen. Deze distributiewijziging hangt samen met een inhoudelijke aanpassing van *SjoSji-Extra*.

Hoofdredacteur **Dirk Snoodijk** wil *SjoSji-Extra* omvormen tot een op comics gelijkend tijdschrift waarin telkens één stripheld centraal staat. De omvang wordt verhoogd van 32 naar 52 pagina's. 'Het moet een stevig tijdschrift op goed papier worden, dat als een soort goedkoop album in de schappen komt te liggen', aldus Snoodijk. Met een prijs van f4,95 (±Bf.99) moet *SjoSji Extra* de concurrentie aangaan met specials en vakantie-albums. De strips die als *SjoSji-Extra* zullen

Fokke en Sukke

Matthias Giesen

Titeuf

Donjon

Marc Lapraline

worden uitgegeven, zijn degene die verder weinig kans maken om in albumvorm te verschijnen. Snoodijk noemt als voorbeelden *Flippie Flink*, *Leonardo* en *Billie Turf*. De hoofdredacteur hoopt op veel nieuwe kopers. 'Wat *SjoSji Extra* betreft hebben we geen marktonderzoek gedaan. Het is dus een gok.'

JM

Beursberichten

Op 7 en 8 maart is er voor de 10e keer de stripbeurs van 't Vlaams Stripcentrum. In de zalen van het Valaarfhof, Letterkundestraat 135, Wilrijk (België) is van 10 tot 17 uur 150 meter tafel te bewonderen met de meest uiteenlopende zaken op stripegebied. Ook is er een fancubbeurs waar onder andere Brabant Strip, Galaxa (de Rode-Ridderfancub) en de Tufclub aanwezig zullen zijn.

Als speciale uitgave wordt *Biggles 21* aangekondigd van **Willy Vandersteen**. Andere ingrediënten: een tekenfilmfestival, grimeren voor de kids, een stripkwis en natuurlijk een kudde signerende stripauteurs: **Jan Bos-schaert**, **Urbanus**, **Bruno Di Sano**, **Marcel Jaradin**, **Erwin Sels**, **Jean-François Charles**, **Marco Venanzi**, **Johan de Moor**, **Hec Leemans**, **Marvano**, **François Walthéry**, **Steven Dupré** en **Aloys Oosterwijk**.

Meer info: Frank Bogaerts, (+32)(0)3-8273110 (na 18 uur).

Eén week later – op 15 maart – is er in Het Turfschip in Breda een grote 2e hands-, oude- & antiquarische boekenbeurs waar onder andere strips, prenten, kranten, ansichtkaarten, tijdschriften, documenten en ander oud drukwerk van eigenaar kan verwisselen met behulp van 500 meter tafelruimte. Het Turfschip is geopend van 10-16.30 uur en 'normale' mensen mogen naar binnen voor f5 / Bfr.100. Anderen – bij voorbeeld mensen kleiner dan anderhalve meter, studenten en mensen met een exemplaar van *Stripschrift* bij zich – betalen f3,50 / Bfr.70.

Info: Loek Donders, (+31)(0)413-342009 of Ben van Nijnt, (+31)(0)24-3787115.

AvO

Lucky Luke in Walibi

Vanaf april dit jaar wordt het Belgische pretpark bij Waver bijzonder interessant voor liefhebbers van de cowboy die sneller schiet dan zijn schaduw, want dan opent het pretpark zijn nieuwste attractie: Lucky Luke City. De grootste sensatie daarin is Dalton Terror, een hoge toren waarin een vrije val van 77 meter gemaakt kan worden. Verder komt er een Calamity Mine waarin je met treintjes tot 22 meter hoogte kunt rijden, de

Jolly Jumper Ranch voor de kleintjes en diverse wildwestbedrijfjes als een saloon, een general store en een casino.

Daarnaast zullen er in Lucky Luke City verschillende bekende figuren uit de stripreeks rondlopen als Calamity Jane, de Daltons en natuurlijk Lucky Luke zelf. Walibi bestaat 22 jaar, heeft al 47 attracties en ontvangt een miljoen bezoekers per jaar.

Info: Walibi, (+32)(0)10-421500, internet: www.walibi.be.

HW

Nieuwe Black Cauldron

Disney heeft een nieuwe versie gemaakt van *The Black Cauldron*. Dat is opmerkelijk omdat het concern zich tot nu toe nooit bezighield met 'remakes'. De film wordt in de zomer in de Verenigde Staten uitgebracht.

The Black Cauldron is een geflopte tekenfilm uit 1985, een periode waarin de Disney-studio's in een dal verkeerden. Het verhaal is een mix tussen Koning Arthur-legende en **Tolkiens** *In de ban van de ring*. De animatie is onlangs op een video gezet, die alleen in Engeland is uitgebracht.

Volgens Disney is de oude versie van *The Black Cauldron* opgefrist en tot een 'echte Disney-film' omgebouwd. In de nieuwe versie zijn scènes opgenomen, die uit het oorspronkelijke script werden geschrapt door tijd- en geldgebrek. Het meeste werk is uitgevoerd door de Parijse studio Walt Disney Features Animation France.

PvC/RS

'Betty Boop' overleden

Wie kan zich niet de hoge piepstemmetjes van tekenfilmheldinnen Betty Boop en Popeye's Olijfje herinneren? Verantwoordelijk voor deze bekende stemmen was de Amerikaanse actrice **Mae Questel**. Zondag 4 januari 1998 overleed zij op 89-jarige leeftijd.

Max Fleischer, de maker van de Betty Boop-tekenfilms, ontdekte Questel aan het begin van de jaren dertig in het variététheater, waar ze imitaties ten beste gaf van artiesten als **Maurice Chevalier** en **Marlene Dietrich**. In meer dan honderdvijftig filmpjes was ze de stem van Betty Boop. Van het door haar gezongen *On the good ship Lollipop* werden in de jaren dertig meer dan twee miljoen platen verkocht. In Popeye-tekenfilms deed ze niet alleen de stem van Olijfje, maar ook die van baby Erwtje. Questel speelde ook in films, waaronder *Funny Girl* uit 1963 en *Woody Allens New York Stories*, waarin ze Allens moeder speelde.

JM/de Volkskrant

Geluksdubbeltje te koop

Niet 'God zij met ons', maar 'Het begin van alle rijkdom' staat er op het geluksdubbeltje van Oom Dagobert. Wie het wil hebben, hoeft alleen maar *Oom Dagobert 58: De jonge jaren van een steenrijke eend*, Episode 6. *Heden en verleden* (Geïllustreerde Pers) te kopen.

Dat zou Zwarte Magica eens moeten weten!

RS

Angoulême '98

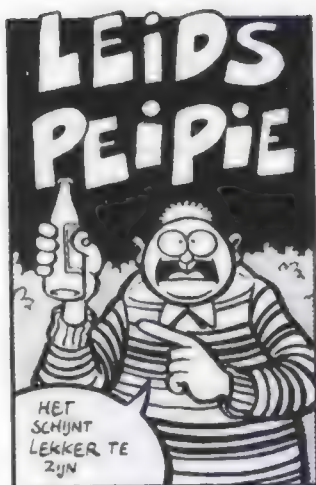
Tijdens het stripfestival van Angoulême (22 t/m 25 januari) zijn uiteraard weer de nodige prijzen uitgereikt. De belangrijkste zetten we even op een rijtje.

Album van het jaar werd *Léon la came 2: Laid pauvre et malade* van **De Crécy** en **Chomet** (Casterman), terwijl *Fax from Sarajevo* (zie *Stripschrift* 298) van **Joe Kubert** werd uitverkozen tot beste buitenlandse album. De prijs voor het beste scenario ging naar het album *Kid Congo* van **Loustal** en **Paringaux** dat in het Frans verscheen bij Casterman, maar in Nederland binnenkort zal verschijnen bij uitgeverij Oog en Blik. De prijs voor de beste nieuwkomers werd gewonnen door het album *De dochter van de professor* (zie *Stripschrift* 305) van **Joann Sfar** en **Emmanuel Guibert** (Dupuis) en ook de Prix René Goscinny werd door hen in de wacht gesleept. Tot beste humor-album werd verkozen *Jean-Claude Tergal 6: Portraits de famille* van **Tronchet** (Fluide Glacial).

In de twee categorieën jeugdalboms (7/8 jaar en 9-12 jaar) wonnen toeval-ligierwijs dezelfde auteurs (**Arleston** en **Mourier**), maar met verschillende albums: *Jojo et Paco font la lava* en *Trolls de Troy: Histoires Trolles* (beide van uitgeverij Soleil). De publieksprijs ging naar *De cyclus van Cyann 2: Zes seizoenen op Ilo* (zie *Stripschrift* 306) van **Bourgeon** en **Lacroix** (Casterman). **Baudoin** kreeg voor zijn album *Le défi* (Miss Editions) een speciale vermelding van de jury voor het Christelijke Frans-talige album van het jaar.

AvO

Leidse stripdag met peipie

De Leidse Stripshop organiseert samen met de Centrale Bibliotheek van Leiden voor de 13e keer de Leidse stripdag. Aanwezige tekenaars zijn Alex Turk, Mark Retera, Marnix Rueb en Rob van Zanten. Er is een beurs met 25 stands, een veiling en natuurlijk wordt weer het traditionele Leidse Peipie aangeboden. Dat is een flesje bier met een etiket dat is ontworpen door een bekende striptekenaar. Deze keer was de eer aan Mark Retera. De Leidse stripdag wordt gehouden rond de Centrale Bibliotheek van Leiden op zondag 8 maart en is gratis toegankelijk van 11 tot 16 uur.

Info: Leidse Stripshop, (+31)(0)71-5121802.

Eén dingetje baart de redactie van *Stripschrift* zorgen: In het persbericht staat dat de veilingkosten aan een goed doel worden geschonken. Als dat maar goed afloopt ...

HW

Het duel

Vermoedelijk stond de conclusie van het boek *Le duel Tintin-Spirou* van de Belgische journalist Hugues Dayez al bij voorbaat vast. Hij interviewde zeven kopstukken van zowel *Kuifje* als *Robbedoes*: uitgevers, hoofdredacteurs en stripmakers, plus drie 'ontvredeinden', auteurs die in verschillende periodes voor beide tijdschriften werkten. In de vraaggesprekken beperkte hij zich tot wat de Belgen graag beschouwen als het gouden tijdperk van het beeldverhaal, de tweede helft van de jaren veertig en de jaren vijftig. Als de periode daarna ter sprake komt, gebeurt dat tamelijk lukraak, wat vooral bij het weekblad *Kuifje* een onvolle-

dig beeld geeft. Dat maakt het boek, ondanks de objectieve opstelling van de interviewer, tot een onbetrouwbare en allesbehalve volledige geschiedschrijving van de beide jeugdbladen. Er valt veel op Dayez' uitgangspunt af te dingen. De beperking tot vooral de jaren vijftig en de interviewvorm die hij voor het boek gekozen heeft, heeft grote nadelen die naarmate de tekst vordert steeds zwaarder beginnen te wegen. Een groot aantal van de hoofdrolspelers zijn overleden. De rol van Hergé, Jacobs, Jijé, Cuvelier, Goscinny, Hubinon, Tillieux en Charlier, om de belangrijkste te noemen, wordt zodoende alleen via-via belicht. Hergé en Jijé zijn de grote afwezigen in het boek en de uitspraken die over hen gedaan worden, geven de contour van een beeld dat verder niet wordt ingevuld. De uitslag is niet onverdeeld gunstig en vooral Tibet gebruikt het interview om nog enig oud zeer boven tafel te halen, vooral waar het gaat om Hergé's beperkte visie op het werk van anderen. Met

sardonisch genoeg herinnert hij zich diens reactie op de strip *Ton en Tinneke*: Franquin was ontegenzeggelijk een 'behendige tekenaar', maar dat nam niet weg dat Hergé de strip 'nogal ordinair' vond.

Een ander nadeel is dat de in *Le duel* behandelde periode, zoals in de gesprekken telkens weer blijkt, toch wel erg lang geleden is. Niemand zal oude mannen verwijten dat ze zich de gebeurtenissen van veertig jaar en langer geleden, niet scherp voor de geest kunnen halen. Een derde nadeel: bijna alle overlevenden zijn al uitentrouren geïnterviewd en hebben bijgevolg weinig nieuws te melden. De belangrijkste

uitzonderingen daarop zijn de beide uitgevers, Raymond Leblanc en Charles Dupuis, die zich dankzij de luiheid van de stripjournalisten altijd behaaglijk in de anonimiteit hebben kunnen ophouden; hetzelfde geldt in mindere mate voor de ex-hoofdredacteurs van respectievelijk *Robbedoes* en *Kuifje*, Yvan Delporte en Greg. In de gesprekken van Hughues Dayez ontbreekt gelukkig de serviele toon die bij Franstalige interviewers gebruikelijk lijkt wanneer ze oog in oog komen te staan met de dinosaurussen van het beeldverhaal, maar evenmin heeft hij de neiging zijn gesprekspartners het vuur erg na aan de schenen te leggen. De interviews met Delporte en Greg zijn boeiend, maar vooral de laatste had best wat meer weerwerk mogen krijgen. Ronduit teleurstellend zijn de bijdragen over Leblanc en Dupuis. Leblanc pareert elke kritiek door die volmondig te beamen en de interviewer daarmee de wapens uit handen te slaan, terwijl Dupuis zich consequent op een slecht of in elk geval zeer selectief geheugen beroept. Van enige vorm van beperking laat staan censuur die de tekenaars van *Robbedoes* zou zijn opgelegd, is hem niets bekend.

Dayez probeert door middel van de interviews een samenhangend beeld van de beide tijdschriften te geven. Het lukt hem bij *Robbedoes* beter dan bij *Kuifje*, wat ongetwijfeld te danken is aan de keuze - en de beschikbaarheid - van de geïnterviewde auteurs: Franquin (hij overleed toen het boek ter perse was), Will, Roba en Morris, aangevuld met een kort, oud en daardoor niet bijzonder boeiend gelegenhedsgesprek met Peyo. De samenstelling van het gedeelte over het weekblad *Kuifje* doet willekeurig aan doordat Dayez de verleiding niet heeft kunnen weerstaan om enkele uitstapjes te maken naar de jaren zestig, waarin het tijdschrift weliswaar belangrijke redactionele veranderingen doormaakte, maar die buiten het eigenlijke bestek van het boek vallen. De interviews met Tibet (de enige typische Lombard-auteur), Jacques Martin, François Craenhals en Liliane en Fred Funcken worden aangevuld met een gesprek met Jean van Hamme. Waarom dan ook niet meteen Hermann bij het boek betrokken, vanuit de interessantste auteur die *Kuifje* sinds de tijden van Hergé, Jacobs en Cuvelier heeft opgeleverd? En waren

Jean Graton en Albert Weinberg met respectievelijk Michel Vaillant en Dan Cooper, hoewel betrekkelijke laatkomers, niet veel typerender voor de strips in *Kuifje* en in elk geval succesvoller dan het werk van Craenhals of de Funckens?

Desondanks roept *Le duel* een tijdsbeeld op: de tijd waarin de auteur die 'kind aan huis' bij zijn uitgever was (de wijze vader die laakte en prees, en waar nodig belhamels tot de orde riep); de tijd ook waarin een stroming meer was dan een verzameling overeenkomstige stijkenmerken, een levenswijze haast. Een veelzeggende anekdote: toen Will van Dupuis naar Lombard overstapte, ontdekte hij dat iedereen op de redactie van *Kuifje* gekleed was in kostuum met stropdas; heel anders dan de losse sfeer die hij bij *Robbedoes* gewend was geweest. Dayez concludeert daaruit dat de onspannenheid die het sociaal verkeer van de *Robbedoes*-tekenaars kenmerkte, bij uitstek geschikt was voor het ontstaan van humoristische strips met een soms experimentele inslag. De veel formelere omgangsvormen bij *Kuifje* zouden daarentegen bevorderlijk zijn voor een realistische, klassieke opvatting van het stripmaken. Leuk geprobeerd van Dayez, maar het lijkt erop dat hij oorzaak en gevolg omdraait en vergeet dat tekenaars met een verwante mentaliteit nu eenmaal altijd de neiging hebben vriendschappen te sluiten en samen te werken. Bovendien blijkt uit de gesprekken met Leblanc en Dupuis zonneklaar dat er altijd een gentleman's agreement tussen de beide heren was. Ze hadden het vakgebied onderling in grote lijnen verdeeld: *Kuifje* de realistisch en *Robbedoes* de humoristische strip, en er bestond een afspraak elkaar auteurs zoveel mogelijk met rust te laten. Een soort trustvorming, waaraan een einde kwam toen een derde uitgever, de Fransman Georges Dargaud, onder hun beider duiven begon te schieten. De betrekkelijke monopoliepositie van Lombard en Dupuis was voorbij toen er een uittocht van talent naar het nieuwe tijdschrift *Pilote* ontstond. Het werd geleid door René Goscinny, die voor *Kuifje* had gewerkt en wiens talenten bij Hergé nooit veel waardering hadden ondervonden. Hij nam onder anderen Albert Uderzo mee, met wie hij de strip *Hoempa Pa* maakte. Het vervolg van hun samenwerking zou bij Dargaud geschiedenis schrijven. *Robbedoes* leed een gevoelig verlies toen ook Morris met *Lucky Luke*, waarvoor de teksten door Goscinny werden geschreven, naar de Franse concurrent overstapte.

Het eigenaardige van *Le duel* is dat de

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel BLUNDER
 Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
 Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

WONDERLAND
 STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
 SOEMBAWASTRAAT 54 • 1095 XC AMSTERDAM
 020-694 35 62

vraaggesprekken waaruit het boek is opgebouwd, nu juist het tegendeel beweren van wat de samensteller beweert, namelijk dat de concurrentie ('het duel') tussen beide jeugdbladen stimulerend werkte en de Belgische strip tot ongekende hoogte opstuwde. De waarheid is vermoedelijk veel eenvoudiger: een groep buitengewoon begaafde tekenaars en schrijvers kreeg door de beide uitgevers een medium aangereikt waarin ze – zij het onder soms barre financiële omstandigheden – hun ideeën kwijt konden, dat hen in staat stelde de grafische mogelijkheden van het beeldverhaal te verkennen en waarin ze een enthousiast publiek voor hun werk vonden. De kwaliteit van *Le duel* schuilt vooral in de afzonderlijke vraaggesprekken, waarin Dayez zijn eigen uitgangspunten afvalt en in plaats van de geschiedenis van de beide jeugdbladen de persoonlijke loopbaan van een afzonderlijke auteur belicht. Dat doet hij goed gedocumenteerd en het gesprek met **Jacques Martin** bij voorbeeld geeft een mooi en afgewogen beeld van een nog altijd actieve stripmaker, die te eigenzinnig was om zich door een uitgever de wet te laten voorschrijven en die zijn invloed tot ver na de in het boek behandelde jaren bleef uitoefenen.

Le duel Tintin-Spirou is een boek dat zijn pretentie niet waarmaakt, maar waarvan de afzonderlijke delen vaak zeer leesbaar en informatief zijn.

PvO

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Intelligent 2

Een minuscule stripblad kan uitblinden. Dat bewijzen de makers van het blad *Intelligent* waar onder meer **Marc van der Holst**, **Alex Turk** en **Thomas Langedijk** toe behoren. Zij blinken uit in meligheid. Dat blijkt vooral uit de *Suske & Wiske*-special die ze in oktober hebben gemaakt. De diverse tekenaars weten de twee Vlaamse helden nog meer te verminken dan **Paul Geerts** en laten hen in kriebelige tekeningetjes de normaalste en vreemdste dingen beleven. Zowel het één als het ander is komisch. Het is leuk als *Wiske* haar strikje kwijt raakt (in de strip van **Bow**), als de twee kinderpustzegels verkopen (Turk) en als Schanulleke drie pagina's lang stil in een hoekje ligt (**Dennis van Loenhout**). Buitensporiger – maar niet minder leuk – zijn de ontploffingen en gruwelijke moordpartijen die in het boekje plaatsvinden. Absoluut hoogtepunt is het 'Suske & Wiske-ABC' van **Choco** en **Kossnoo**. De twee stripmakers hebben op iedere letter van het

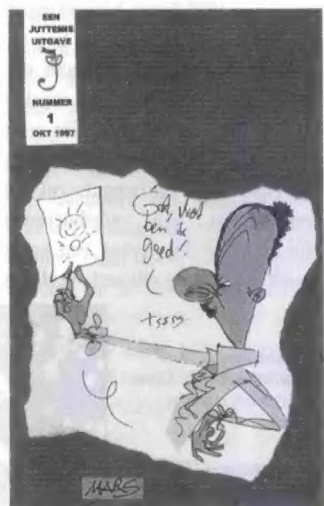

alfabet een nieuwe alliterende albumtitel bedacht en vervolgens ook de bijbehorende cover getekend. Wat dacht u van *De echte espresso*, *De geile Geerts* of *De nare napalm*? Vooral niet-liefhebbers van de Vlaamse serie zullen hartelijk om dit stripboekje (dat maar een knaak kost) kunnen lachen!

Info: Uitgeverij Oeros, Chrysantsingel 32, 2371 NL Roelofarendsveen.

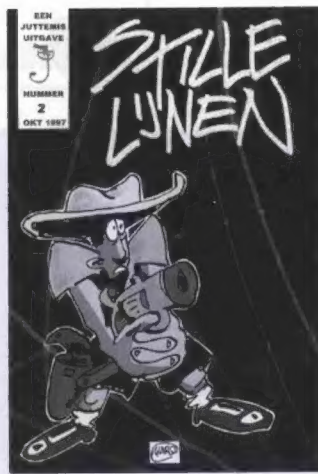
Juttemis

'Slecht nieuws,' laat **Marq van Broekhoven** weten in de nieuwsbrief van zijn uitgeverij Juttemis, 'De prijzen moeten omhoog.' Vanaf nu kost een boekje van de uitgeverij f5 (+ f1 portokosten) omdat porto en productieprijs omhoog zijn gegaan. Maar ja, vijf piek is nog steeds geen geld voor de aardige boekjes van Juttemis. Zo is onlangs *God, wat ben ik goed* verschenen. Het is een verzameling schetsen van **Mars** waarin vreemde

monsters, leuke typetjes, karikaturen en vooral veel schetsen van Mars' vaste figuren Trix en Valentijn staan. De bundeling is volgens Van Broekhoven ontstaan omdat Mars graag iets te signeren wilde hebben op De Stripdagen te Breda. Desalniettemin is het toch nog een leuke collectie geworden die een goed beeld geeft van het veelzijdige talent van Mars.

De uitgever zelf is ook actief geweest:

Het tweede deel van zijn serie *Stille lijnen* is uit. Deze strip is absoluut niet te vergelijken met voorgaand werk van Van Broekhoven als *Fritz Pitz* of *Peer de plintkabouter*. Het is lang, cynisch, chaotisch, diepzinnig, humoristisch, emotioneel en een hele aparte lezersvaring. Een aanrader! En *Stille lijnen* 3 staat er al aan te komen...

Info: Uitgeverij Juttemis, Arenberglaan 370, 4822 ZS Breda. Daar kan ook de 'Nieuwsbrief' met een bestelbon en een korte lijst met de verschillende uitgaven aangevraagd worden.

De Lier

Danny Steggerda vindt dat stripverhalen er zijn om gelezen te worden. Daarom maakt hij het blad *De Lier* waarvan hij ieder seizoen een nummer produceert. Dat stuurt hij vervolgens naar vrienden, stripwinkels en andere (mogelijk) geïnteresseerden. Het zomer- en het herfstnummer zijn beide gevuld met een lang fantasy-achtig verhaal dat in bijna-realistisch tekenstijl wordt verteld. Opvallend is dat Steggerda er beter dan zijn meeste collega-amateurstripmakers in slaagt om een afgerond verhaal te vertellen. Daarbij moet wel vermeld worden dat deze verhalen niet bijzonder veel om het lijf hebben.

Info: Danny Steggerda, 2e Schuytstraat 175, 2517 TM 's-Gravenhage, (+31)(0)70-4271845.

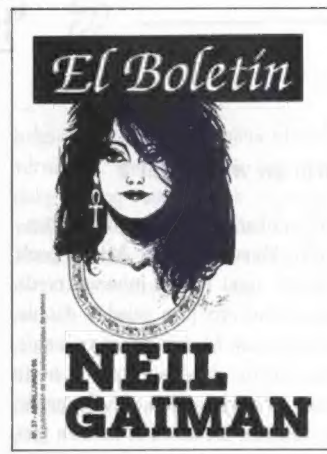
HW

STAPELTJE SECUNDAIR

El Boletín 35 t/m 40

Dit tijdschrift is een Spaans fanzine 'voor de stripverzamelaar' op handzaam formaat waarvan ons op gezette tijden een stapeltje wordt toegestuurd. Het blaadje bestaat vooral uit een verzameld aantal interviews en achtergrondartikelen, meestal rond één thema gecentreerd.

Nummer 35 staat in het teken van een vooraanstaand exponent van de Spaanse, komische stijl: **Nené Estivill**. Zijn werk ademt de ronde, volle en

vaak waanzinnige sfeer uit die over het algemeen kenmerkend is voor strips als *Paling & Ko* van **F. Ibanez**.

Nummer 36 draait vooral om het Japanse fenomeen Manga, dat al vele jaren zeer populair is in Spanje, en dan hebben we het met name over strips als *Dragonball* van **Akira Toriyama**. In het nummer zijn onder andere interviews opgenomen met Spaanse Mangatekenaars, waarvan er één, **Alvaro Lopez** genaamd, vooral parodiërend werk maakt.

In nummer 37 staat een groot interview met de Amerikaanse DC-tekenaar **Neil Gaiman**. Gaiman staat bekend om zijn graphic novels van *Sandman* en *Death: The time of your life*. En in het kader van deze laatste miniserie is er in *El Boletín* een reeks tekeningen van verschillende Amerikaanse tekenaars opgenomen. Ook is er in dit nummer ruimschoots aandacht voor **Brocal**, een Spaanse tekenaar die veel met Japanse auteurs samenwerkt.

Nummer 38 gaat grotendeels over de **Marvel**-strip *Euroforce*, die tot stand is gekomen dankzij **Marvel Italia**. De strip gaat over een afscheiding van **SHIELD**, *Euroforce* genaamd, die bestaat uit twee afdelingen: *Eurolab* en *Task Force*. Deze imaginaire organisatie opereert in ons dierbaar onverenigd Europa.

Nummer 39 neemt ons mee naar vreemde werelden en buitenissige dimensies. De makers van *El Boletín* verdiepen zich in dit nummer in de sciencefiction-strip en wel de Spaanse in het bijzonder. Naast een interview met **Najera**, staan in dit nummer veel kleine publicaties van deze tekenaar en zijn schrijver **J.M. Pallarés**. Nummer 40 bestaat geheel uit een interview met de Spaanse comic-tekenaar **Isaac M. del Rivero**, tekenaar van de strip *Las Guerras del Purgatorio*.

Het mag dus zo onderhand duidelijk zijn dat de liefhebber van de Spaanse strip zijn hart aan dit tijdschrift kan ophalen.

Info: Cerdana 112-3-4, 08018 Barcelona, Spanje.

MK

Wel en wee, deel 2

Ook in het nieuwe jaar blijft uitgeverij Marvel Comics het gesprek van de dag. Het is intussen reeds meer dan een jaar geleden dat de directie van Marvel de zogenaamde 'Hoofdstuk 11'-bescherming heeft aangevraagd om zo de financiële problemen het hoofd te kunnen bieden, en nog altijd is geen permanente oplossing gevonden. In de vorige aflevering van Stars & Strips werd nog gemeld, dat Marvel een schikking met de belangrijkste kredietverschaffende banken was overeengekomen, maar enkele weken daarna werd duidelijk dat de schikking niet tot wederzijdse tevredenheid kon stemmen. Kort gezegd, de schikking werd in de koelkast gezet en de problemen duurden onverkort voort.

Vlak voor het einde van 1997 deed de rechter van het U.S. District Court uitspraak in de zich voortslepende zaak. De uitspraak houdt in, dat de directie van Marvel Comics wordt vervangen en een bij nadere uitspraak aan te wijzen curator Marvels reorganisatie zal afhandelen. Een week na deze uitspraak werd vervolgens John J. Gibbons, een voormalig rechter, als curator aangesteld. En wat een verrassing, natuurlijk heeft Marvel hoger beroep tegen beide uitspraken aangekend, zodat ook dit verhaal nog lang niet is afgelopen. Om maar een kleine indicatie te geven van hoe Marvel er momenteel voor staat: toen op 16 juli 1991 de eerste aandelen Marvel op de beurs werden aangeboden, was de prijs per aandeel \$16.50, terwijl eind 1997 de prijs nog slechts 81.25 cent per aandeel

bedroeg. In zes jaar tijd is het aandeel dus ongeveer 95% in waarde gedaald, een verlies waar men op de Aziatische beurzen nog een puntje aan kan zuigen!

Niet alleen op financieel gebied probeert Marvel te redden wat nog te redden valt, ook op creatief gebied wordt met man en macht getracht om de comics nieuw leven in te blazen. Een stap in de goede richting lijkt in ieder geval de aanstelling van

schrijver Chris Claremont als 'Vice President-Editorial Director.' In de zomer van 1997 liepen besprekingen tussen Marvel en Claremont nog op niets uit, maar nu is de man die begin jaren tachtig furore maakte als schrijver van de populaire serie Uncanny X-Men eindelijk terug in het oude nest. Claremonts rol zal voornamelijk een coördinerende zijn, waarbij hij tevens een soort kwaliteitscontrole uitvoert. Veel van

Marvels comics vandaag de dag zijn te ontoegankelijk voor nieuwe lezers, aldus Claremont, en de lage verkoopcijfers zijn wellicht mede daarvan een gevolg. Claremont zal nauw met de verschillende Marvel-schrijvers samenwerken om daarin verandering te brengen.

Wat betekent dit voor Claremont als schrijver van comics? Zijn serie bij DC Comics - Sovereign Seven - wordt vanaf nummer 36 stopgezet, maar zowel Claremont als DC zeggen dat dit niets met Claremonts nieuwe taak bij Marvel heeft te maken. Claremont had een driejarig contract voor Sovereign Seven en dat contract is nu eenmaal afgelopen. DC kan het contract eventueel nog verlengen, maar omdat Claremont zelf de rechten op de serie bezit, is het ook mogelijk dat we Sovereign Seven binnenkort bij Marvel terug zien. Volgens de laatste berichten zal Claremont in ieder geval als schrijver meewerken aan Wolverine 125, hetgeen zijn eerste werk voor Marvel in ongeveer vijf jaar is.

Nog meer nieuws over Marvel, maar nu met betrekking tot de Spider-Manseries. Volgens Ralph Macchio, redacteur van de verschillende Spider-Mantitels, wordt momenteel druk onderhandeld met John Byrne. Byrne, vroeger bekend als schrijver/tekenaar van series als Fantastic Four en Uncanny X-Men, zou eventueel Spider-Man onder handen moeten nemen en wel op een soortgelijke wijze als het geval is geweest bij Superman. Jaren geleden blies Byrne de series Superman en Action Comics nieuw leven in en zoals het er nu naar uitziet, gaat hij dit jaar werken aan een twaalfdelige mini-serie waarin nieuw licht op de eerste twaalf maanden van Spider-Mans

Linksboven, Thrillkillers '62, Dan Brereton op z'n best.

Rechtsboven, C. Scott Morse maakt Visitations.

Links, Sovereign Seven stopt?

Rechts, Het cynische en komische Nevada.

Uiterst rechts, Danger Girl, vrouwelijke James Bond?

carrière wordt geworpen. Hmm, met zowel Claremont als Byrne heeft Marvel twee van de invloedrijkste mensen op het gebied van comics in de jaren tachtig terug gehaald. Zou Marvel dan toch nog verstandig worden?

De één z'n brood ...

Met sommige uitgeverijen gaat het niet zo lekker, maar uitgeverijen als DC Comics en Image weten blijkbaar van geen ophouden. Een kleine greep uit het aanbod van deze twee grootmachten levert het volgende resultaat op.

In februari begint DC Comics met de zoveelste grote Batman-crossover. Deze keer draagt het verhaal de titel *Cataclysm* en het verhaal zal twee maanden lang huishouden in alle series die iets met Batman te maken hebben. Het begint allemaal in *Batman: Shadow of the Bat* 73, en de crossover gaat daarna verder in series als *Nightwing*, *Azrael* en *Catwoman*. DC maakt meteen van de gelegenheid gebruik om twee nieuwe one-shots op de markt te brengen, namelijk *Batman: Blackgate*, *Isle of Men* en *Batman: Arkham Asylum, Tales of Madness*. Met zulke lange titels mogen we blij zijn dat het geen nieuwe vaste series zijn. Het verhaal handelt over een grootschalige aardbeving, waarbij Gotham City met de grond gelijk wordt gemaakt. Batman bevindt zich ten tijde van de ramp in zijn Batcave en zit daar als een rat (of vleermuis) in de val. Deze groots aangekondigde crossover doet echter wel denken aan *Contagion*, de vorige crossover. Toen bedreigde een gevaarlijk virus Gotham, en nu is het de beurt aan een aardbeving. Wat volgt? Dinosauriërs?

Aan nieuwe series en one-shots ook geen tekort bij DC. Zo begint in februari de driedelige mini-serie *Witchcraft: La Terreur*. Dit is de opvolger van de oorspronkelijke genre. *Danger Girl* is al beschreven als de vrouwelijke James Bond (hoezo commercieel?) en het eerste nummer is verrassend leuk, maar wel enigszins pretentieloos. De vraag is hoe lang Campbell en Hartnell dit kunnen volhouden, want Campbell staat nu niet bekend als een tekenaar die strak elke maand twintig pagina's kan leveren. We zullen zien.

Nog meer wel en wee

Twee afleveringen geleden werd in

Stars & Strips nog lovend geschreven over Event Comics, de uitgeverij van Joe Quesada en Jimmy Palmiotti. Met comics als *Ash* en *Crimson Dawn*, en met schrijvers als James Robinson en Mark Waid leek een gouden toekomst toch wel verzekerd, maar het kan verkeren. Enkele weken later werd immers bekend gemaakt, dat Event Comics tijdelijk de activiteiten stop zet. Volgens de officiële persberichten dient deze adempauze enkel en alleen om op creatief niveau orde op zaken te stellen, zodat binnen afzienbare tijd de verschillende series weer vol enthousiasme de schappen bestormen. Maar ja, dat verhaal hebben we eerder gehoord en van zowel de uitgeverij Tekno Comix (Big Entertainment) als Broadway Comics (bekend van *Howard the Duck*) en Phil Winslade (onlangs nog de maker van de veel geprezen one-shot *Wonder Woman: Amazonia*). De één is een toegankelijke, simpel getekende maar o-zo leuke serie voor alle leeftijden, de ander een bizarre en cynisch-komische serie voor de iets meer doorgewinterde lezer. Maar beide zijn de moeite meer dan waard.

Image Comics pakt de komende twee maanden ook flink uit. Het lijkt wel of deze uitgeverij blijft uitbreiden, maar dat is weer een ander verhaal. Uit de vele nieuwe series is vooral het werk van C. Scott Morse interessant. Zijn serie *SoulWind* heeft veel lof mogen ontvangen en in februari verschijnt *Visitations* een tachtig pagina's tellende graphic novel, waarin een vrouw en een pastoor op zoek gaan naar het bewijs dat God bestaat. Een vleugje mystérie, een beetje magie en een fikse dosis goed schrijfwerk, kortom een aanrader. Van een geheel ander kaliber is *Danger Girl*, de nieuwe serie van J. Scott Campbell (vroeger de tekenaar van de populaire serie *Gen13*). Samen met co-schrijver Andy Hartnell gooit Campbell zich deze keer niet op het superheldengere maar op het actie-avontuur-*Witchcraft*-miniserie, die enkele

jaren geleden terecht veel enthousiasme bij de lezers opwekte, en met een schrijver als James Robinson (bekend van *Starman*) en een tekenaar als Michael Zulli (*The Sandman*) kan ook dit vervolg niet stuk. Verplichte kost voor liefhebbers van goede verhalen over heksen, magie en intriges. Wie het meer heeft op harde en donkere actie komt ook bij DC aan zijn trekken, en wel met *Thrillkillers* '62. Deze *Elseworlds*-one-shot is een vervolg op de driedelige mini-serie van vorig jaar en hoofdrollen zijn deze keer weggelegd voor niet alleen *Batgirl* en *Batman*, maar ook voor *Black Canary* en de *Joker*. Howard Chaykin schrijft en Daniel Brereton (voornamelijk bekend om zijn schitterende covers) levert het prachtig geschilderde tekenwerk af.

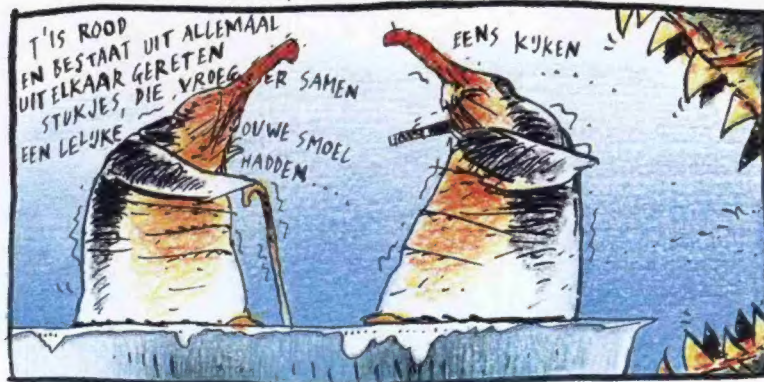
In maart komt DC met nog twee nieuwe en wel heel verschillende series. Enerzijds is dat *Supergirl Adventures*, een serie in de stijl van *Batman & Robin Adventures*, geschreven door Evan Dorkin en Sarah Dyer, met tekeningen van Bret Blevins. Anderzijds is dat *Nevada*, een Vertigo-serie door Steve Gerber

hebben we nog steeds niets nieuws vernomen. Het is een feit dat vandaag de dag vooral de kleine uitgeverijen het erg moeilijk hebben, en Event Comics zou niet de eerste zijn die kopje onder gaat. Over enkele maanden weten we of Event inderdaad terugkeert, of dat Event juist het zoveelste slachtoffer van een inkrimpende comicmarkt is geworden.

Over inkrimpen gesproken, Gladstone Comics zet ook het mes in een groot aantal series. Gladstone is al jaren de uitgever van comics als *Donald Duck*, *Uncle Scrooge Adventures* en *Donald Duck Adventures*, maar op twee series na zullen alle Disney-titels het onderspit moeten delven. De twee overgebleven series zijn *Uncle Scrooge* en *Walt Disney's Comics and Stories*. Gary Leach, de Art Director van Gladstone, geeft aan dat het met maandbladen in het algemeen erg slecht gaat en dat het met comics logischerwijs ook niet al te best gaat. Voor Gladstone werden de winstmarges te klein om nog langer met hetzelfde aantal series door te gaan en *Bruce Hamilton*, hoofd van Gladstone, heeft al aangegeven dat het hem niet zal verbazen als in 1998 één-derde van alle maandbladen en comics van de markt verdwijnt. Of het zo'n vaart zal lopen, is nog maar de vraag, maar als zelfs van een comic als *Donald Duck* (waarvan al meer dan driehonderd nummers zijn verschenen) niet genoeg meer wordt verkocht, ga je toch twijfelen ...

OUWE PINGVINGRAPPEN - NO 30.

OUWE PINGVINGRAPPEN - NO 31.

OUWE PINGVINGRAPPEN - NO. 32.

OUWE PINGVINGRAPPEN - NO 33.

